

Yaaru Habaru Beldum

Ciryaaki Gaddoobe Almaajiri'en Ngam Kuugal

Deftel Kawtal Ekkitinolji Ngam Jannde

International Orality Institute

2025 Ciryaaki Orality Institute
A Non-Profit Organization

Habaruuji koccaadi daga Deftere Allah Ceniinde (Alkawal Kesal),
Gaylitol Fulfulde Caka Nigeria ®, FUV ®.
Copyright © 1973, 1978, 1984 ta Biblica, Inc.™
Used by permission of Zondervan.
All rights reserved worldwide
www.zondervan.com

Orality Institute ~ USA
3026 Virginia Ave. N.
Crystal, MN 55427
952-412-1366
kevino@oralityinstitute.org

Translated by: House of Peace Ministries
Nigeria
Benmschroeder21@gmail.com

ISBN: 978-1-940508-21-4
ORALITY INSTITUTE

KO'E HAALAAJI DI DEFTERE NDE SAAWI

TINNDINOORE	4
-------------------	---

Jonnde koo Ngeendam Yeesu

1. Bumdo	9
2. Leewi Jaɓoowo Ceede Leydi	11
3. Gaddooɓe Yimɓe	13
4. Yeesu Yaaɓi [Yahi] Dow Ndiyam	16
5. Jaayirus	20
6. Nedɗo Goodudo Ginni.....	22
7. Debbo Mo Ginnol Haɓɓi	20
8. Moye 'Buri Manngu?	Error! Bookmark not defined.
9. Jakka	31

Misaaluuji Di Yeesu Hokki

10. Misaalu Dow 'Biddo Majjudo	34
11. Misaalu Dow Samaariyankeejo Boddo	38
12. Faarisankeejo e Jaɓoowo Ceede Leydi	30
13. Misaalu Dow Goodudo Sukaabe 'Dido	45
14. Misaalu Dow Maccuɓe Tato	47
15. Misaalu Dow Diskudo Kaɗaado	51
16. Misaalu Dow Alkaaliijo e Goddo Debbo	53
17. Misaalu Dow Jaɓuɓe Nyamaande Ngesa Inabooje.....	Error!

Bookmark not defined.

Laamu Dow [Laamu Allah]

18. Misaalu Dow Humto Manngo	60
19. Misaalu Dow Demoowo	64
20. Misaalu Dow Maccudo Mo Yaafataako	68
21. Sukahoy Pamaroy Ngari to Yeesu	72
22. Misaalu Geene Nder Ngesa Alkamaari.....	Error! Bookmark not defined.

23. Misaalu Dow Gabbel Mastat e Misaalu Dow Yuufinirdum	78
24. Misaalu Nanngirdum Lyfi e Jawdi Keyri e Kiindi	Error!

Bookmark not defined.

YAMDE TIMMINKI.....	85
---------------------	----

KO DEFTERE NDE SAAWI YEBRE-YEBRE

TINNDINOORE	4
-------------------	---

Yebre 1

1. Bumdo.....	9
2. Leewi Ja6oowo Ceede Leydi [Haraaji/Cofol].....	11
3. Faarisankeejo e Ja6oowo Ceede Leydi	30
4. Gaddoobe Yimbe	13
5. Misaalu Dow Goodudo Sukaabe 'Dido'	45
6. Yeesu Yaabi [Yahi] Dow Ndiyam	16
7. Misaalu Nanngirdum Lyfi e Jawdi Keyri e Kiindi	Error!

Bookmark not defined.

8. Misaalu Dow Diskudo Kaagaado.....	51
--------------------------------------	----

Yebre 2

9. Misaalu Dow Maccudo Mo Yaafataako	68
10. Moye 'Buri Mannu?.....	Error! Bookmark not defined.
11. Misaalu Dow Alkaaliijo e Goddo Debbo	53
12. Misaalu Dow Gabbel Mastat e Misaalu Dow Yuufinirdum	78
13. Debbo Mo Ginnol Ha66i	20
14. Misaalu Dow Maccube Tato	47
15. Sukahoy Pamaroy Ngari to Yeesu	72
16. Misaalu Dow Demoowo	64

Yebre 3

17. Jakka	31
18. Misaalu Dow Biddo Majjudo	34
19. Misaalu Geene Nder Ngesa Alkamaari.....	Error! Bookmark not defined.

20. Jaayirus	20
--------------------	----

21. Misaalu Dow Jabube Nyamaande Ngesa Inabooje	Error!
---	---------------

Bookmark not defined.

22. Neddo Goodudo Ginni	22
23. Misaalu Dow Samaariyankeejo Boddo	38
24. Misaalu Dow Humto Manngo.....	60

YAMDE TIMMOODE	85
----------------------	----

TINNDINOORE

No nde'e deftere lincitol Deftere Allah Ceniinde ciryira e feerootiri e burna kawtal ciryaaki ekkitinolji lincitol Deftere Allah Ceniinde ngam daliila huutinirki maare e feerootiri. Daliila nde'e deftere e haani huutiniree bono derewol junngo ballal moodibbo ngam neddo ardotoodo di'i ekkitinolji e nder laawol ciryaaki jannginki ta metu. Kuuje didi gadude ngo'ol ekkitinol lattii daraniingol hoore muudum woni semmbidol habaruuji koccaadi daga Deftere Allah Ceniinde e yamde kuutiniraade ngam lincituki habaru (aayaaje) dum. Habaru (aayaaje) Deftere Allah Ceniinde woni hoore haala e boo woni ko deftere nden furi hokkuki hakkiilo muudum e dow; nden boo dum darnde aranndeere nder koongole ekkitinol. Yamde kuutiraade ngam ardaaki metu koo ngeewta e sennda nder gebe didi. Yebre yamde aranndeere ciryaande, hokkaynde innde hoore haala, *Yamde Dow Habaru*, dum ngam daliila raaruki nder ko luggi dow kawtal habaru dum fuu nder laawol anndal keewungal. Yebre yamde didawre ciryaande; wondon *Yamde Ngam Metu [Ngeewta]*, dum ngam daliila aluki koo waduki; waato hokkuki ardotoodo daama huutinira aayaaje Deftere Allah Ceniinde ngam ekkitotoobe. Koongole ekkitinol e hawti e tinndinoore dow habaru dum, ko habaru dum yidi holluki, aayaare dursuki e gebe nder Deftere Allah Ceniinde to habaru dum hoccoa. 'Dum gadotoodum dum huutira di'i ekkitinolji e nder laawol mooɓgal hawriinde eekkiitotoobe nder Deftere Ceniinde e dow laawol huutinirki hollitirki metu, ammaa dum wallay ngam ardotoodo on annda daliila ngam dum deftere nden winndanaa.

Laawol lincituki Deftere Allah Ceniinde ta metu e darnaa e gebe mawde didi. Arannde, doole ekkitotoodo ekkitoo habaru dum ngam o huutira e maajum. Didabum woni, doole ekkitotoodo ekkitoo koo lincita aayaaje den e nder numo huutinirki de nder jonnde [ngeendam] muudum. De gebe didi boo e cenndaa nder de'e gebe tokkutude.

1. Wi'u Habaru dum
2. Wiita Habaru dum 'Donmaa
3. E nder Kawtal Hawriinde Metu Dow Habaru dum
4. Daɓɓitee Njawdi ndin
5. Kooree [Ngartiree] Njawdi ndin Wuro

Wi'u Haabaru dum – Ko dum yidi metuki e dow, woni dum dursa aayaaje den sey kokkitaa dum nder habaru. Laabi feere-feere e mbaawi kuutiree ngam waduki aayaaje den nder dursol,

ammaa nde'e yaabannde e woodi bukaata moodibbo daroo ciryoo [taskoo] boddum ngam dum wadee boddum no haani. E nder hokkuki habaru dum e haani dum lattoo nder laawol holluki deydey no habaru woniri koo wi'iraa; hawti e ko dum nanata; e hawti e hollirki juude, kuude e hononnde no haala kan metiraa. E boo haani dum hawta e tinndinoore rammunde ngam hokkuki nanoobe koo keditotoobe no huunde joodori koo wadiraaw e ko dum saawi. E haani dum lattoo kuugal laabngal ngam dum aayaaje koccaade daga Deftere Allah Ceniinde, ngam boliide kuutiniraade ngartay Deftere Ceniinde nde nanoowo koo keditotoodo numtata. E beyduki dow koo ittuki goddum daga nder aayaare Deftere Allah Ceniinde dum beyduki koo dustuki daga Wolde Allah.

Wiita Habaru dum – Laawol ekkitinol e bukaatii piitol haala. E woodi laabi feere-feere di moodibbo waawata huutinira ngam walluki ekkitotoobe/nanoobe numta ko wi'anoo.

- Dum waaway dum yama goddo wi'ita habaru dum
- Yimbe dido mbaaway mbi'idira habaru dum hakkunde maabe
- Goddo waaway jannguki habaru dum
- Habaru dum waaway wi'eeki bono nder gimol

Naa' e ko raarani koo iri ngole laawol, daliila yaabannde didawre woni ngam dum semmbidina numto ekkitotoobe ben dow aayaaje den.

E nder Kawtal Hawriinde Metu Dow Habaru dum – E ekkitaaki bono nder kawtal moogal nder laawol metu, e yidi moogal ngal hawta numto maabe dow habaru dum. Daliila piitol tatabol ngol habaru du'um woni ngam foonduki kooboo holluki ekkitotoobe duudorgal habaru ko be mbaawi numtuki e goonga gada raartuki habaru dum nde didi. Daliila dum moodibbo yidi woni ngam semmbidinki nootaaki daga to ekkitotoobe ben. Ko dum nanata; e hawti e hollirki juude, kuude; dum fuu e dum walla ekkitotoobe numta boliide aayaaje den. E woodi laabi tati di sadaa ngam semmbidinki ekkitotoobe numta [siftora], e nootoo [njaaboo].

- Wi'a yebre habaru dum sedda sey dala [ala] yebre koo njayri luttundi ngam ekkitotoobe hebbitina ko lutti.
- Yama yamde gadayde ekkitotoobe hebbitina habaru luttudum dum fuu.

- Wi'a godde boliide nder laawol naa' goonga; nden hedoo mo"itinol maaje dow ko haanuno wi'ee goongajum daga to ekkitotoobe ben.

Di'i piiti habaru din tati e hokka koo cennda daliila go'um; kanjum woni waduki koo resuki habaru dum nder hoore, waato nder bernde ekkitotoodo.

Daabbitee Njawdi Ndin – Deftere Allah Ceniinde e heewi e habaru keewudum dum yabbotooden e koydum donmaa en ndarataako ndaareen boddum. Daabbutuki njawdi dum laawol lincutuki anndalji luggudi di Wolde Allah e boo raartuki hocca ko dindon haalaaji keewudi ko wi'ata dow habaru luttudum. Gebe tati de ngo'ol daartol e ngara daga yimbe, e daga Allah, e boo daga ko habaru dum saawi. Koodume habaru e ekkitana dow yimbe, e dow Joomiraawo, e boo kawtal Deftere Allah Ceniinde e yi'oo ta hoore haalaaji go'o. Koodume habaru Deftere Allah Ceniinde e heboo daga ko saawi kawtudum e fuddoode ko wadi ko habaru dum fudda, e carel no fii wa'uno.

Habaruuji Wolde Allah e kawti e yimbe goonga'en gadoobe boofi goongaaji, e yimbe goonga'en kolloobe nuddinol semmbidngol. Habaruuji metaadi e kolla ko nanetee; e cubolji, e nootaali e boo ko di kuwata kolloojum ngikku Allah koo naa' dum Allah. E raaruki ko yimbe nani, koo anndal ngal be kebi nder Deftere Allah Ceniinde e hokka ekkitotoodo/janngoowo Wolde Allah goddum daama ekkitaaki dow ngikku Allah e jonnde [ngeendam] kuugal jaaruki Habaru Beldum.

Njawdi burndi manngu nder Wolde Allah woni wahayu Joomiraawo; hanjum woni wannginki hoore Maako. Deftere Allah Ceniinde dum habaru go'ootum juutudum dum tokkitinki Joomiraawo dow sumpo maako e neddo. Daga fuddoode sumpo Allah e Adamu e Hawwaa'u, yaaki warki Yeesu to duuniyaaru, kuugal Allah e yi'e. E jannguki koo ekkitaaki dow Allah e sumpo Maako e neddo; anndal Allah e ekkitinolji nuddinki Deftere Allah Ceniinde wannginaama.

Ngartiree Njawdi ndin Wuro – Carel ko njawdi ndin hebaa, nden ko horii tan woni dum huutiniree nder jonnde meeden hannde. Ciryaaaji kuuje e ko wadaa wattu Deftere Allah Ceniinde e dum feerootiri e jaamanu meeden hannde, ammaa furma maajum e nanndi. E diwuki daga carel ndenno warki jooni e ala kiidum huwa nder yonki yimbe jooni.

Koo maa ko ɓuri nder wattuuji, yimbe nder Deftere Allah Ceniinde e mbanndiri e yimbe hannde [jaamanu jooni]. Yimbe hannde e ngada boofi nden be kolla nuddinol manngol. Yimbe hannde e bukaatii misaaluuji ngi'eteedi dow no be njoodortoo, e no be njaggiranantoo Joomiraawo.

Fuu e non, baawde joodaaki ngam Joomiraawo dum hebotoodum tan daga kuugal Allah e nder yonki neddo. Arannde e laawol nuddinki nder Yeesu, e gaylitol ngol o wadata daga nder maako. Nden e seese sey dum huwa nder neddo on fuu; ngam hoore e bernde e juude neddo fuu ngaylee. Annduki Allah e wayla ngikku neddo; e boo ngo'ol ngol gaylitol e wonndi nder kuugal to wofbe.

Dal Joomiraawo huutira di'i ekkitinolji wada iri gaylitol go'ootol e nder bernde maada e yonki maada naa' dow ko raarani laawol go'ootol ngol kuutirta carel ekkitotodaa/janngataa.

Barkaaji,
Pastor Kevin Olson

1. Bumdo

Luka 18:35-43

Bumdo Torotoodo Yamditinaama

³⁵ Nde Yeesu badii yottaaki gariiri Jeriiko, goddo bumdo ee joodii haade datal e toroo. ³⁶ Nde bumdo on nani yimbe dudbe e yaɓɓoo, o yaami, “ko wanngi?” ³⁷ Be mbi'i mo, “Yeesu Najarankeejo yaɓɓotoo.”

³⁸ O noddi e semmbe, o wi'i, “Yeesu, Bii Dawda, yurminanam!”

³⁹ Jahooɓe yeeso Yeesu kaɓani mo mbi'i mo o de”ita, ammaa o beydi nodduki e semmbe, e mo wi'a, “Bidɗo Dawda, yurminanam!”

⁴⁰ Ngam non Yeesu darii wi'i dum wadda bumdo on to maako. Nde o baddoyii haade, Yeesu yaami mo, wi'i, ⁴¹ “Dume ngidɗaa mi wadannaa?”

“O wi'i, “Moodibbo, e mi yidi mbumtinaayam.”

⁴² Sey Yeesu wi'i mo, “Wumtu! Hoolaare maada yamditinii ma.”

⁴³ Don e don gite maako mbumti, o tokki Yeesu, e mo manta Allah. Nde wonbe don fuu ngi'i ko wadi, kambe maa be manti Allah.

Bumdo

Luka 18:35-43

Tinndinoore:

Bumdo mo dow dotal Jeeriko waawaayi yiiki Yeesu, ammaa fuu e non o annditii mo bono Biddo Dawda gadanaado alkawal. Gulli maako ngam yurminaneeki koo muuyo furi semmbe ngam yamol wumtineeki tan - dum caydanku nuddinol. Bono maako, en fuu en wumbe nder Ruuhu sey to Yeesu wumtinii en/maabbitanii en gite ngam ngi'en mo"ere maako.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

E yiiki dow Yeesu tan waawata wumtinki bumdo - ta laawol banndu ee ruuhu - e boo dow bendon gi'oobe Mo e goonga no tokkay Mo e teddina Mo.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume ngiidaa/faamudaa dow o'o bumdo?
2. Ngam dume o wulli o yami Yeesu mo"ere?
3. Ngam dume o noddiri Yeesu "Biddo Dawda"? Ko dume yidi wiiki?
4. Ngam daliila dume wadi yimbe mottiibe kaadi [poondi de"itinki mo?
5. Ngam dume wadi o wannaayi e haala yimbe ben, e boo o beydi wulluki e semmbe?
6. Dume ngiidaa/faamudaa dow Yeesu?
7. Ngam dume o darii?
8. Ngam dume o yami mo, "Dume ngiddaa mi wadane?"
Koo naa' dum huunde laabnde/haala laabka?
9. Dume woni nuddinki/hokkuki goonga? Noye neddo on holliri nuddinki?
10. Ko/Dume ekkitidaa dow Yeesu daga nder du'um habaru?

Yamde Kuutiniirteede:

1. Noye nanndirdaa/mba'irdaa bo e o'o bumdo?
2. Koo a darneteedo/kadeteedo ta kawtal yimbe?
3. Dow dume ngullantaa yamaa Yeesu to e Mo yaaboo/wutoo?
4. Dume/Ko mbi'ataa Yeesu?
5. To Yeesu yameteno, "Dume/Ko ngiddaa mi wadanmaa?"
Noye nootortodaa?
- 6.

2. Leewi Jaɓoowo Ceede Leydi

Luka 5:27-32

Yeesu Noddii Leewi e O Nyaamndi e Be Hakke

²⁷ Gaɗa ðon, Yeesu wurtii yi'i jaɓoowo ceede leydi bi'eteedo Leewi, ee mo joodii to ðum jaɓata ceede leydi, Yeesu wi'i mo, "Tokkam." ²⁸ Leewi ummii, ali koodume, tokki mo.

²⁹ Sey Leewi yaari Yeesu wuro muudum defani mo nyaamnduuji feere-feere. Jaɓoobe ceede leydi ðuɗɓe e wobbe yimbe e nyaamnda eeee maɓɓe. ³⁰ Ammaa, Faarisanko'en e moodiɓɓe Attawra maɓɓe ngadi ka metitaaki, e be mbi'a tokkuɓe Yeesu, "Ngam ðume nyaamndoton e jaɓoobe ceede leydi e gaɗoobe hakke?"

³¹ Yeesu wi'i be, "Naa' yambe ngidi nyawndoowo, sey ni nyawɓe. ³² Mi waroyaayi ngam nodduki numoobe be aadili'en, ammaa mi waroyi ngam nodduki annduɓe be gaɗoobe hakke be tuuba."

Leewi Jafoowo Ceede Leydi

Luka 5:27-32

Tinnidinoore:

Carel nde Yeesu noddii Leewi; Jafoowo ceede leydi mo dūm wanyi ngam halleende koo kuude de mboodaa de o wadata. O holli mo"ere nde yottanoo haa to bendon be kammoraaka hammunde. Naa' tan Yeesu no humputu Leewi ala hakke muudum, ammaa o wari to dadɗo maako bo higo maako. E nder iri laawol go'ootol ngol Yeesu joodidotoo e goodube hakke jooni, e nodduki en ummooden tokken Mo.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Ngam faamuki dow Yeesu, Nyawndoowo Mawɗo e noddia hakke'en tuuba, e Mo boo jaɓɓoo be yaaki nder sumpo ngeendam kesam e kuugal Linjiila; waato kuugal yaaruki Habaru Beldum.

Yamɗe Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa dow Leewi?
2. Ngam dume o ali koodume fuu o tokki Yeesu?
3. Ngam dume o wadi humto to wuro maako?
4. Ngam dume Faarisanko'en ngadi ka metitaaki?
5. Dume faamudaa dow Yeesu e nder habarudum?
6. Ngam dume wadi koo nde yimbe ngadi ka meetitaaki o yahi wuro Leewi?
7. Dume woni ma'ana dow wiiki yamɗe ngalaa bukaata nyawndoowo, ammaa nyawɗo e woodi bukaata nyawndoowo?
- 8.
- 9.
- 10.

Yamɗe Kuutirteefe:

1. Noye mba'irdaa koo nannirdaa bo Leewi?
2. Koo a alii koodume fuu ngam tokka Yeesu? E dum haani?
3. Noye haani koo noye mbaawirtaa ngada humto Yeesu?
4. Ndeye metitotooden dow Yeesu koo dow Takkuɓe Yeesu?
5. Dume Yeesu haani wi'u ma?
6. Moye woni jamo? Moye wone nyawɗo? Moye to nder ngonudaa?
7. Daga dume ngidɗaa Yeesu nyawnde?
8. E haani daɓɓitaa nyawndoowo?
- 9.

10.

3. **Gaddoobe Yimbe** *Luka 5:1-11*

Yeesu Noddii Tokkuba Mo Aranne'en

⁵ ¹ Wonnde nyalnde Yeesu e darii daande Mbeela Janisarat, yimbe ee pilii mo e nana Wolde Allah. ² O yi'i komiije [laanaaje] didi e de ndesii daande ndiyam. Nanngooobe liyyi mburtii nder maaje, e be laɓɓina nanngirdum liyyi maɓɓe. ³ O natti komiwal [laanawal] Siiman, o torii Siiman dirdina ngal sedɗa nder ndiyam. O joodfii nder maagal, e mo ekkitina yimbe.

⁴ Nde o heenyi ko o wi'ata, o wi'i Siiman, "Turta komiwal ngal yaaki ton to luggi, ngadɗa nanngirdum liyyi maada nder ndiyam ngam nannguki liyyi."

⁵ Siiman Biiturus wi'i, "Moodibbo, min kuwii jemmaare fuu, min nanngaayi godɗum. Ammaa daga a wi'i non, mi waɗay nanngirdum liyyi nder ndiyam."

⁶ Nde be ngadi non, be nanngi liyyi duɗɗi haa nanngirdum dum fudɗi seekuki. ⁷ Sey be noddiri higoobe maɓɓe juude, wonbe nder wonngal komiwal, ngam be ngara be mballa be. Be ngari, be kebbini komiije den de fuu didi e liyyi naaki de fudɗi mutuki nder ndiyam.

⁸ Nde Siiman yi'i non, o diccii yeeso Yeesu, o wi'i, "Moodibbo, wodɗita yam, mi nedɗo goodudo hakke!" ⁹ Siiman wi'i non ngam kanko e ngonndube e maako be kaydinii e liyyi duɗɗi di be nanngi. ¹⁰ Yaakubu e Yahaya, ɓiɓɓe Jabadi, higoobe kuugal Siiman, kambe maa be kaydinii. Yeesu wi'i Siiman, "Taa' hulu! Daga jooni a wadday yimbe to am." Be mburtini komiije maɓɓe daga nder ndiyam, be ali koodume, be tokki Yeesu.

Gaddoobe Yimbe

Luka 5:1-11

Tinndinoore:

Jemmaare e nanngirdum liyyi walaa ko hebaa wartii nder nanngol kaydiniingol carel Yeesu natti komiwal Siiman. E ngeldon ngel carel, Biiturus yi'i ciya-daraja muudum e boo senaare Yeesu. Fuu e non Yeesu hokkaayi baawo - ammaa O humpiti be kawta nder kuugal Laamu Maako. E Mo noddii yimbe leesube ngarta almaajiri'en maako, be ngarta gaddoobe yimbe yaaki Laamu Maako.

Tiitorde/Ko Dum Wadataai:

Ekkitaaki dow Yeesu waylil boofi koo do"ere meeden yaaki huunde nafoore, e boo e Mo noddii en kawten e Maako nder wadduki wofbe to kisndam.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa/numudaa dow Siiman?
2. Ngam dume Yeesu yami huutinira komiwal Siiman ngam ekkitinki daga nder maagal?
3. Ngam dume o jabi nannguki liyyi e Yeesu donmaa?
4. Noye Biiturus holliri nde o yi'i nanngol liyyi ngol?
5. Dume nootol Biiturus wi'ata koo hollata dow ko yahata nder maako?
6. Dume dum yidi wiiki nde Biiturus wi'i, "Moodibbo, woddita yam, mi neddo goodudo hakke!"?
7. Ngam dume Yeesu wi'i mo to' o hula? Dume o hulaynoo?
8. Dume Yeesu noddii Biiturus wada?
9. Ngam dume Siiman e higoobe kuugal maako ali ko be ngadata fuu be tokki Yeesu?
- 10.

Yamde Kuutinirteede:

1. Noye mba'irdaa/nanndirdaa e Siiman?
2. Ngele carel Yeesu wari/natti nder yonki maada?
3. Koo Yeesu yamii ma wonnde huunde cadunde?
4. A yi'i Yeesu wadi wonnde huunde haydiniinde/kaayee fi? Noye kollirdaadum e banndu maa?
5. Dume mbi'ata to bono Yeesu wannganii ma?
6. Dume Yeesu waawa wi'i e dow maada?
7. Dume Yeesu noddii ma ngadaa?

8. Ko e woodi huunde nde haani alaa ngam tokkaa Yeesu e keewɗum?
- 9.
- 10.

4. **Yeesu Wadfi Yaadu Dow Ndiyam** *Maatiyu 14:22-33*

Yeesu Yahf Dow Ndiyam

²² Don e don Yeesu wadfi Tokkufe mo natta komiwal be arta mo huuluki yaaki fonngo, kanko boo o jabbitoto kawrutube. ²³ Gada o jabbitake hawrutube ben, o yenti hocceere kanko tan ngam o wada do'aare. Nde futuro wadfi, e mo ton kanko tan. ²⁴ E carel ngel komiwal ngal e caka mbeela. Geeloodi ndiyam e piya ngal, henndu e hada be yaadu.

²⁵ Fajiri e mo yaha to mabbe, mo yaha dow ndiyam mbeela ngan. ²⁶ Ammaa nde be ngi'i mo e mo yaha dow ndiyam, be kultori, be mbi'i, "Dum ginno!" Sey be ngulli ngam kulol.

²⁷ Ammaa don e don o metani be, o wi'i, "Pukkinee berde moodon, dum min. To' on kulu."

²⁸ Sey Biiturus nootii, wi'i mo, "Moodibbo, to dum an, wi'am mi wara to maada dow ndiyam dam."

²⁹ Yeesu wi'i mo, "Woroy."

Sey Biiturus wurtii nder komiwal ngal fudfi yaadu dow ndiyam dam yaaki to Yeesu. ³⁰ Ammaa nde o nani henndu cemmibidhu, sey o hultori, ndiyam dam fudfi moduki mo, sey o wulli, o wi'i, "Moodibbo, hisnam!"

³¹ Don e don Yeesu forti junngo muudum foodoyi mo, wi'i mo, "An goodudo hoolaare sedfa, ngam dume ngadufada seko?"

³² E nattuki mabbe nder komiwal ngal, henndu ndun darii. ³³ Wonbe nder komiwal ngal mawnini Yeesu, e mbi'a, "Goonga an a Bidfo Allah."

Yeesu Yahi Dow Ndiyam

Maatiyu 14:22-33

Tinndinoore:

E nder henndu cemmibidndu ndun, almaajiri'en ngi'i Yeesu e yaha dow geeloodi ndiyam, nden ɓe keewi e kulol. Yeesu wari e maɓɓe, o metani ɓe, o wanngi hoore maako to maɓɓe. ɓe ngi'ii baawde Maako e tabital Maako; e boo ɓe ngi'ii ciya-baawde [ciya-semmbe] maɓɓe. Biiturus fuddi mutuki koo yoolaaki wattu nde o itti gite maako dow Yeeu, ammaa don e don Yeesu hisni mo carel nde o wulli ngam ballal.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Yerdaaki koo hokkuki goonga dow Yeesu e wonndi e meeden nder cadeele koo geeloodi; waato boneeji jonnde [ngeendam] meeden, nden boo baawde Maako ngam hisnuki ɓurii semmbe koo manngu kulol e seko meeden.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Ngam dume wadi Yeesu tuurii almaajiri'en Maako arta Mo yahuki?
2. Noye kuuje njahiranaynoo ɓe?
3. Wattu noye ɓe kocci e ɓe kaɓdaynoo e henndu cemmibidndu ko Yeesu wara to maɓɓe?
4. Dume ɓe nanaynoo e ekkitotonoo carel henndu cemmibidndu ndun?
5. No almaajiri'en ngadi wattu nde ɓe ngi'i Yeesu?
6. Dume ekkitotooden dow Yeesu?
7. Dume faamuden dow Biiturus?
8. Noye o holliri nuɗɗinki mawki, e nuɗɗinki pamari?
9. Dume yamol maako ngam warki to Yeesu wannginta koo hollata?
10. Dume foodi koo waddi mutuki/yoolaaki maako?
- 11.

Yamde Kuutinirteede:

1. Koo Yeesu meeday liluki en nder henndu cemmibidndu? Ngam dume daliila?
2. No ngi'irten Yeesu e nder wattu e en ngonni nder henndu semmibidndu; waato e nder bone meeden?
3. Noye ngadata koo koccirtaa dum wattu a nder henndu semmibidndu; waato bone [cadeele] maada?
4. Diye ngonni goddi kuli maada?
5. Dume Yeesu wi'ata en carel en nder kuli meeden?

6. Ndeye kolleten koo mbannginten nuddinol meeden?
Ndeye kolleten koo mbannginten ciya-nuddinki meeden?
7. Deye cadeele kuucuden koo kuucanden?
8. Dume Yeesu waawi waduki nder jonnde
[ngeendam]/yonki maada?
- 9.
- 10.

5. Jaayirus

Luka 8:40-56

Woman Yeesu Ummitini Bii Jaayirus e Yamditini Debbo Nyawdo

⁴⁰ Nde Yeesu so'ii, kawrutube njaabbii mo, ngam be fuu be kaabii be ngi'a mo. ⁴¹ Sey goddŋ bi'eteedŋ Jaayirus, ardiidŋ suudu do'aare wari, diccii yeeso Yeesu, torii mo o yaha wuro maako, ⁴² ngam e mo woodi biddŋ go'ooto surbaajo, duubi maako ngaday sappo e didi, o badakee maayde.

Yeesu e yaha, yimbe dudbe e tokki mo haa e be bidda mo. ⁴³ E woodi goddŋ debbo gaduŋdu duubi sappo e didi e torrodoo e rufuki yiyam. O majjini fuu njawdi maako to nyawndooŋbe, ^[a] ammaa walaa baawdo yamditinki mo. ⁴⁴ O yiwoyi gada Yeesu, o meemi cilmbi toggoore maako. Sey don e don rufuki yiyam dam darii.

⁴⁵ Yeesu wi'i mo, "Moye meeemi yam?"

Koomoye wi'i naa' dum kanyum. Biiturus boo wi'i mo, "Moodibbo hakkunde yimbe dudbe ngondaa, e be biddu maa."

⁴⁶ Ammaa Yeesu wi'i, "Goddŋ memii yam. Mi nanii baawde mburtake nder am."

⁴⁷ Nde debbo on annditi suudataako, wari e diwna, diccii yeeso maako. Yeeso yimbe fuu o wi'i ko wadi o meemi mo, e no o yamditiri don e don. ⁴⁸ Yeesu wi'i mo, "Banndiraawo [biddŋ am], hoolaare maada yamditinii ma. Njippodaa jam."

⁴⁹ Yeesu e meta, sey goddŋ waroyi daga wuro Jaayirus ardiidŋ suudu do'aare, wi'i mo, "Jaayirus, biddŋ maada maayi. Taa' wannu moodibbo kadin."

⁵⁰ Ammaa nde Yeesu nani non, wi'I Jaayirus, "Taa' hulu, hoola yam tan, nden biddŋ maada ummoto."

⁵¹ Nde o yottii wuro Jaayirus, o hadi koomoye nattida e maako, sey Biiturus, e Yahaya, e Yaakubu, e nyaako surbaajo on e maduujo maako. ⁵² Koomoye e woya e wulla semmbee. Ammaa Yeesu wi'i be, "Alee woyuki. O maayaayi, o daani tan." ⁵³ Sey be njali mo ngam e be anndi surbaajo on maayi. ⁵⁴ Ammaa Yeesu jogii junngo maaydo on, noddii mo, wi'i, "Surbaajo, umma!" ⁵⁵ Yonki surbaajo on warti, don e don o ummii. Nden Yeesu wi'i be be kokka mo ko o nyaamata. ⁵⁶ Danyooŋbe surbaajo on kaydini, ammaa o wi'i be to' be mbi'aka koomoye. ."

Jaayirus

Luka 8:40-56

Tinndinoore:

Jaayirus torake ngam biɗɗo maako surbaajo maayoowo nden godɗo debbo e hakiilo; waato e suudel meemi toggoore Yeesu. Be fuu diɗo ɓe nuɗɗinii wiiki meemannde go'o daga Yeesu no waaway lornuki koo wartirki yonki; nden boo ɓe fuu diɗo Yeesu hokkii ɓe yonki kesum. O ummitinii maayɗo, o yamɗitirii tampuɗo, e boo o jaɓɓake kommbaado.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Nuɗɗinki koo hokkuki goonga dow Yeesu e jogii/woodi baawɗe dow nyawu e maayde. Nuɗɗinki e Maako e wadda ummitineeki yonki koo daga mbononnda/cadeele.

Yamɗe Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa dow Jaayirus koo dow biɗɗo maako surbaajo? Dume faamudaa dow debbo nyawɗo?
2. No dum wadi e woodi holluki kuɗe nuɗɗinki koo hokkuki goonga maɓɓe?
3. Noye debbo nyawɗo foondiri meemuki Yeesu? Ngam dume?
4. Noye o wadi carel nde Yeesu noddii mo o wannaga?
5. Ngam dume wadi Yeesu wi'ata Jaayirus to' o hula, ammaa "nuɗɗin tan" koo "hoola tan"?
6. Noye yimɓe mboyooɓe waade [maayde] nootiranii Yeesu? Ngam dume?
7. Dume ekkitiɗa dow Yeesu daga du'um habaru?
- 8.
- 9.
- 10.

Yamɗe Kuutinirteede:

1. Deye cadeele ɗe kaɓɓeten ngooduɗen bono Jaayirus kooboo debbo nyawɗo?
2. Noye mbaawirten nootaaki nder hoolaare dow dindon wattuji ɗin?
3. Noye foonduki yottaaki meemuki Yeesu nannditi to meenden?
4. Diye wattuuji koo wakkatiiji cadeele kuucata poodooji kulol?

5. Noye mbaawirtaa nootaaki nder hoolaare? Noye nootol hoolaare ngol wa'i?
6. Koo yimbe e seka [ngoodi cakkaa] dow baawde Yeesu ngam waawuki yamdītinki e jooni?
7. Koo Yeesu e wannii dow caddeele am burde semmbe e jooni?
8. Dume Yeesu waawata wadancee koo wi'e?
- 9.
- 10.

6. **Neddo Goodudo Ginni** *Markus 5:1-20*

Yeesu Yamfitinii Goodudo Ginni

1Yeesu e tokkuɓe mo kuuli fonngo mbeela ɓe njottii leydi Gaarasinko'en. 2Nde Yeesu wurtii daga nder komiwal ngal, sey godɗo goodudo ginnol yiwoyi to genaale taɓɓii mo. 3Neddo on nder genaale o joodotoo, walaa baawayɗo haɓɓuki mo, koo e boggi njamndi. 4Nde duɗɗum e mo haɓɓiree boggi njamndi juude e koyɗe, ammaa o tayadi o yewa njamndi gadaandi to koyɗe maako. Walaa goodudo semmbe baawayɗo jogaaki mo. 5Jemma e nyalawma e mo nder genaale koo dow kocceeje, e mo wulla semmbee, e mo tayira ɓanndu maako e kaayɗe.

6Nde o haynii Yeesu, o doggi o yahi to maako, o diccii yeeso maako. 7O wulli semmbee o wi'i, "Ko wannumaa e am, Yeesu Bidɗo Allah Joomu Manngu? E mi toromaa ngam Allah, taa' torram." 8O wi'u non ngam Yeesu wi'ii, "An ginnol, wurta nder neddo o'o!"

9Sey Yeesu yamingol wi'i, "No innde maada?"

Ngol nootii ngol wi'i, "Duɗɗi, ngam e min duudi." 10Sey ngol wadi ka toraaki Yeesu to' o riiwa di daga leydi ndin.

11Haade don e woodi ornde aladeeji duɗɗi e dura to regorde hocceere. 12Sey ginni din torii Yeesu di mbi'i, "Alu min min nattoya aladeeji dinni." 13Yeesu jabi, sey di mburtii di nattoyi aladeeji din. Aladeeji din boo kewtii 2,000. Ornde nden fuu nyaari jippoyii daga dow yolde nden yani nder mbeela, ndiyam nyaamidi.

14Woynaabe aladeeji dīn ndoggi mbi'oyika yimbe nder gariiri e yimbe ngarihoy. Yimbe ben njahi ngi'a ko wadi. 15Nde be ngari to Yeesu woni, be ngi'i goodunoodo ginni dūddi on, e mo joodii dōn, e bornii, e mo nder hakkiilo maako. Koomoye maɓɓe huli. 16Gi'uɓe ko wadi be mbi'i yimbe ben ko hebi goodunoodo ginni on e aladeeji dīn.

17Sey yimbe ben puɗɗi toraaki Yeesu alana be leydi maɓɓe.

18Yeesu e natta komiwal, sey goodunoodo ginni on torii dillida e Yeesu.

19Ammā Yeesu jabaayi o dillida e muudum, wi'imo, “Hootu to banndiraaɓe maada mbi'aɓe fii mawɗum dūm Joomiraawo wadānmaa e no o yurminiranmaa.”

20Sey neddo on dilli leydi Dikapolis, o fudɗi hokkuki habaru fii mawɗum dūm Yeesu wadani mo. Fuu yimbe ben kayɗini.

Neddo Goodudo Ginni

Markus 9:33-37

Tinndinoore:

E nder caka koo hakkunde genaale [kubbaaje] e woodunoo goddo neddo joodiido kaddaadò ta ginnol sey nde Yeesu wanngi to fonngo. E ta hokkuki dooka [umrooree] go'o tan Kawtal Oornde Ginni mburtii ndoggi, nden neddo on rimdinaama; waato hisnaama. Du'um woni misaalu dowdi koo huunde nde Yeesu wada ngam koomoye kooliido [Tokkudo] - E Mo rimdina en daga baawde; waato kabool hakke, nden boo o lila en ngam mbi'en ko O wadi.

Tiitorde/ Ko Dum Tiiti: Annduki dow Yeesu e woodi baawde dow baawde koo iri duye ibilis, e boo rimdinki Maako e waylita en nder ceydankuuj mo"ere Maako.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Tinndin no neddo goodudo ginni din wa'i.
2. Ngam dume o doggi fannuki/yaaki ta Yeesu?
3. Dume wonndonoo daliila maako carel nde o wari to Yeesu?
4. Noye dume ciire/gariiri njogorii neddo on?
5. Dume wonunoo ngikku maako gada o hawrii e Yeesu?
6. Dume wonunoo ma'ana innde maako?
7. Noye ibilis koo Kawtal ginni dufdi nootirani Yeesu? Ngam dume daliila?
8. Dume waylii to neddo gada ginni din mburtii mo?
9. Dume woni nootol/jaabuye yimbe gariiri yaaki to Yeesu?
10. Dume wonndonoo tornde neddo on gada o yamditinaama?
11. Ammaa boo dum ngal kuugal koo lilal Yeesu hokki mo?
- 12.

Yamde Kuutinirteede:

1. Dume mbaaweten ekkitaaki dow ginni daga nder dum habaru?
2. Ngam dume ginni torrata en, foondata en koo poodata hakkiilo meeden e jooni?
3. Diye ngoni goddi mbononndaaji [kabbi] di ngonden kabbaabe koo nanngaabe maaji?
4. Noye mbaawirten ngaden koo nootooden de'e baawde den nder jonnde; waato yonkiiji meeden?
5. Noye wadata rimdina en daga di'idin kabbi/tarkooji?

6. Noye jonnde [ngeendam] meeden lattotoo bono rimdinaande daga di'idin jogi/kaɓɓi koo lelti?
7. Noye yonki meeden waawata warta koo lattoo goddum ceydanku rimdinoore nder Yeesu?
8. Dume Yeesu waawata hokku maa koo tammɓin maa bono kuugal; waato lilal?
9. Koo Yeesu rimdinii maa/hisnii maa daga nanngol/kaɓɓol?
- 10.
- 11.
- 12.

7. Debbo Mo Ginnol [Ceydaan] Haɓɓi
Luka 13:10-17

Yeesu Yamɗitinii Debbo Nder Nyalnde Siwtaare

10Wonde Nyalnde Siwtaare Yeesu e ekkatina nder suudu do'aare. 11E woodi debbo ɗon ginnol e haɓɓi mo duubi sappo e joweetati, e ngol turni mo, koo hoore maako o waawataa yɛftuki. 12Nde Yeesu yi'i mo, noddɗi mo haade, wi'i mo, "Banndiraawo, a hoyii daga nyawu maada." 13Yeesu yowi juude muudum dow maako, don e don o bantii o fudɗi mantuki Allah.

14Bernde ardiido suudu do'aare ndun metti ngam Yeesu yamɗitinii godɗo Nyalnde Siwtaare. Ngam maaɗum o wi'i yimbe, "E woodi balde joweego'o ngam kuude, ngaree dum yamɗitina on nder balde den, naa' ni nder Nyalnde Siwtaare."

15Sey Yeesu nootii wi'i mo, "Onon munaafuki en! Naa' koomoye moodon e fitta ngaari muudum koo mbabba muudum nder Nyalnde Siwtaare yarnoya nga? 16O'o debbo taanu Ibraahim, mo Ceydan haɓɓi duubi sappo e joweetati, haanaa o fittee Nyalnde Siwtaare?" 17Nde o wi'i non, wanywanybe maako fuu cemti, ammaa yimbe nani beldum e fii kaydiniidum fuu dum o wadata.

Debbo Mo Ginnol [Ceydaan] Haɓɓi

Luka 13:10-17

Tinndinoore:

Nder duubi sappo e joweetati, o’o debbo e mo lelaa ley donngal kaɓɓol bone maako. Yeesu yi’i mo; noddii mo o wurto, nden O yoofi mo. Ko o waawaayino o forta, O [Yeesu] wartirii [mo”inii] dùm. Du’um ko Yeesu waɗata ngam bendon ngarooɓe to Maako fuu -- O rimɗina [yoofa] en daga kaɓɓol boneeeji meeden, nden boo O banta [ciɓoo] en ndarooden dow nder mantoore.

Tiitorde/Ko Dum Waɗata: Annduki rimɗinoore nde Yeesu hokkata bendon kaɓɓaaɓe; e teddinki Allah ngam yidde e baawɗe Maako.

Yamɗe Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa [maandidaa] dow debbo on?
2. Dume woni wonngol “Ginnol Kaɓɓol”?
3. Noye woni Ceydaan haɓɓii mo?
4. Kaɓɓol maako dùm ta banndu woniri koo ta ruuhu?
5. Dume o waɗi koo noye woni nootol maako gaɗa yamɗitineeki maako?
6. Dume faamudaa/maandidaa dow Yeesu?
7. Ngam dume waɗi O hokki hakkiilo Maako dow o’o debbo?
8. Noye O waawirnoo yamɗitinki mo?
9. Noye nootol ardiido Haykaliiru [suudu sujidanki] holli?
10. Ngam dume waɗi Yeesu noddiri naafikiijo?
- 11.
- 12.

Yamɗe Kuutinirteede:

1. Noye ngonirdaa no o’o debbo?
2. Dume haɓɓu maa? A meemi anndaa rimɗinoore [ndimu]?
3. Ta noye Ceydaan woodiri illaa dow maada?
4. Koo ciya-baawɗe banndu e ruuhinkeeki e ngannootira?
5. Noye nootirantodaa [tokkirantaa] kuugal Allah e nder yonki maada?
6. Ndeye Yeesu faamti e maada koo maandi ma?
7. Koo Yeesu e waawa yamɗitinki ma? Ta noye?
8. Ndeye ngaduden koo nootiiden bo naafiki’en?
9. Noye yonkiiji meeden mbaawirta teddina Allah?

8. **Moye Buri Manngu?** *Markus 9:33-37*

33Sey be njottii Kafarnahum. Gada Yeesu nattii wuro, o yami tokkuɓe mo, o wi'i, "Dow ɗume meddoton dow ɗatal?"

34Ammāa be nde"iti ngam dow ɗatal be ngeddootiri dow moye woni burɗo manngu nder maɓɓe. 35Sey o joodii, o noddii tokkuɓe mo sappo e ɗiɗo ben, o wi'i be, "Fuu gidɗo warta mawɗo, doole o warta pamaro, nden o warta maccuɗo koomoye." 36Sey o hocci suka pamaro, o darningel caka maɓɓe, o wuundii ngel, o wi'i be, 37"Fuu jaɓuɗo sukayel pamarel bo nge'el nder innde am jaɓiiyam. Fuu jaɓuɗoyam boo naa' min tan jaɓi, ammaa jaɓii liloyɗo yam maa."

Moye Buri Manngu?

Markus 9:33-37

Tinndinoore:

E nder laamu Allah, maccudo koomoye fuu woni burdo manngu, naa' diskudo e semmbiddo mo wobbe njaggantoo. Wattu nder almaajiri'en e ngeddootira dow joodorgal ardaare e manngu, Yeesu sey himpi koo wayli yiiki; waato no be ngi'irta kuuje dow fanni ley. E etti binngel tokoosel [pamarel] nder juude maako, O holli dow e nder Laamu Maako, manngu goongajum e tawaa nder lestinol hoore e jagganaaki.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

To embrace humility, rejecting pride and self-elevation, and learn that serving others is the true measure of greatness in God's Kingdom.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa/maandidaa dow lamajiri'en?
2. Ngam dume e dow dume be ngeddootirayno?
3. Dow dume be peeroootirayno manngu maabe e maajum?
4. Ngam dume nde"iti carel nde Yeesu yami be dow maajum?
5. Dume Yeesu foondi ekkitinki be?
6. Ngam dume o hedii hiddeko o meta dow haala kan?
7. Dume woni ma'ana doole aranndeejo lattoo gadaajo [cakitiido]?
8. Ko dum yidi wiiki neddo warta maccudo; koo jaggantoodo yimbe fuu?
9. Noye cirya yiide maccungaaku Yeesu wa'unoo?
10. Ngam dume Yeesu resi koo etti binngel tokoosel caka maabe?
11. Dume woni ma'ana jabuki binngel tokoosel?
12. Noye njaabbirtooden Yeesu to en njaabbake binngel?

Yamde Kuutinirteede:

1. Noye nannditirden koo nannduden bo almaajiri'en?
2. Dume ngeddootirten to dow?
3. Dume feeroootirten ko'e meeden e maajum?
4. Dume Yeesu wi'ata ma koo foondata jannginki ma?
5. Dum nder dume wattu lattotooden burbe ekkitineeki?
6. Ngele carel poondeten wartuki arannde'en? Sakitiibe/gada'ent?
7. Noye mbaawirten jagganaaki yimbe keddube e meeden?
8. Dum moye anndudaa bo ardiido gonudo maccudo lestudo?

9. Moya woni bono ɓinngel tokoosel e nder duuniyaaru maada?
10. Diye laabi kuuwooji di mbaawataa kuutinira ngam jaganaaki bendon gondube [taariiɓe] e maada?
- 11.
- 12.

9. **Jakka** *Luka 19:1-10*

Jakka Jaɓɓoowo Ceede Leydi

1Yeesu natti Jeriiko e mo y'aɓɓoo nder gariiri ndin. 2E woodi godɗo nedɗo ton mawɗo jaboobe ceede leydi, bi'eteeɗo Jakka, o diskudo. 3E mo yidi o yi'a moye woni Yeesu, ammaa o waawaayi ngam yimbe ɗuudii, kadimaa o dammuɗo. 4Sey o doggi o ardii o yeenji lekki ngam o yi'a Yeesu, ngam ɗon Yeesu yi'wata. 5Nde Yeesu yottii wigeere nden tijjii wi'i mo, "Jakka, yawnu njippoyodaa ngam hande wuro maada mbaalaymi."

6Sey Jakka yawni, jippoyii, jaɓɓii mo e welwelta. 7Nde yimbe ngi'i Yeesu yahi wuro maako, ɓe fuu ɓe ngadi ka metitaaki e ɓe mbi'a, "O waalay wuro nedɗo gaɗoowo hakke."

8Ammaa Jakka ummii wi'i Yeesu, "Moodibbo, mi hokkay ɓe ngalananaa senndere jawdi am. Kadimaa to e woodi ɓe njaɓanmi godɗum ko haanaa fuu, mi yobayɓe ko njaɓanmi ɓe nde nayi."

9Yeesu wi'imo, "Hande kisndam warii nder wuro ngo'o, ngam kanko maa o biɗɗo Ibraahim. 10Ngam Bii Nedɗo waroyii ɗaɓɓita ko majji hisnaɗum."

Jakka

Luka 19:1-10

Tinndinoore:

Jakko yeenjii/yentii lekki ngam o yi'a Yeesu, ammaa e goonga Yeesu arti e daβbitayno mo. Yidde; waato suuno Jakka ngam yi'uki Yeesu dūm wonndi dōwdi wonnde huunde jahaynoonde nder bernde maako. Yeesu e nodduki Jakka e innde dūm ko Joomiraawo wadata ngam koomoye nder meeden. E nder saa'iyel mo"ere gootel, majjudo wartii keptaado, e boo giddo hoore muudum lattake kokkoowo [moy'yo]. 'Dum habaru e numtinana/siftorinana en dow Yeesu wari ngam hisnuki [sotta] goodube hakke bono meeden, e boo wadduki kisndam to gure e berde meeden.

Tiitorde/ Ko Dum Tiiti: Faamuki dow kisndam dūm kuugal Yeesu dow O daβbita, e hisna e O wayla koomoye jabudp Mo nder seyo koo welwelo.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa [maandidaa] dow Jakka?
2. Dume woni ma'ana lattaaki mawdo jaboowo ceede leydi?
3. Noye Jakka holliri yidde muudum ngam yi'uki Yeesu?
4. Dume faamudaa dow Yeesu?
5. E dow ngam Yeesu "e dow laawol yaβbaaki tan" dume kuude maako kolli dow hoccuki wakkati ngam Jakka?
6. Noye Yeesu holliri wonnde yidde ngam o annda Jakka?
7. Ngam dume wadi Jakka jaβbii Yeesu e nder welwelo?
8. Dume ngikku nootol jama'aare holli?
9. Dume tuurii koo dooli Jakka hokkitira njawdi muudum?
10. Dume woni kisndam? Ngam dume wadi Yeesu wi'i/tabbitinani dow kisndam wari nder wuro Jakka?
11. Dume du'um habaru ekkitata en dow Yeesu?

Yamde Kuutinirteede:

1. Noye mba'irden koo nannditirden bono Jakka?
2. Noye dūm nannditiri bono lattaaki kommbaado e jaamanu jooni?
3. Ngele carel kolleten yidde yi'uki Yeesu?
4. Noye Yeesu daβbitirta en no O daβbitiri Jakka?
5. Noye mbaaweten kollen wonnde yidde meeden dow yimbe?
6. Noye nootol meeden yaaki to Yeesu hollata?
7. Ndeye ngideten ceede e dow ko haani kollen tuubuye [tuubuki]?

8. Noye mbaawirta keɓaa kisndam? Koo e woodi goddɔ
nder wuro moodɔn koo an kaanudo wada dɔm?
9. Dume haani Yeesu wi'e?
- 10.

10. Misaalu Dow Bidfo Majjudo

Luka 15:11-32

Misaalu Dow Bidfo Majjudo

11Kadimaa o wi'i, "E woodi goddfo neddfo goodudo bibbe dido. 12Pamaro on wi'i nyaako muudum, 'Bappa, hokkam ndonu am.' Sey nyaako on senndani be jawdi muudum. 13Gada bald'e sedda, pamaro on hawti ko woodi fuu, o yahi leydi ngoddfundi, ton o lallini jawdi maako nder jonnde meere. 14Gada o lallinii jawdi ndin fuu, dum wadi weelo kallungo nder leydi ndin, o warti mo walaa koodume. 15Ngam non o yahi o huwana goddfo neddfo leydi ndin, neddfo on yaari mo to aladeeji maako hokki mo kuugal nyamnuki di. 16Kayeejo on e yidunoo to o hebayno o nyaama nyamndu aladeeji, ammaa walaa kokkudo mo goddum. 17Nde hakiilo maako warti, o wi'i nder bernde maako, 'Kuwanoo be nyaako am e ngoodi nyamndu keyayndube haa ndu horoo, ammaa min boo e mi do'o weelo badake warkiyam. 18Mi so'oto to nyaako am, mi wi'a mo, "Bappa, mi wadii hakke yeeso Allah e yeeso maada. 19Mi hewtaayi dum noddayam bidfo maada, e mi toromaa alam mi warta go'oto nder kuwanoo be ma." ' 20Sey o ummii o so'ii to nyaako maako.

"Ko o yottoo wuro ngon, nyaako maako yi'imo yurminani mo, doggi wuundoyii mo jabbii mo boddum. 21Bidfo on wi'i mo, 'Bappa, mi wadii hakke yeeso Allah e yeeso maada, jooni mi hewtaayi dum noddayam bidfo maada.' 22Ammay nyaako on wi'i maccube muudum,

‘Njawnee ngaddon limce burde wooduki, bornon mo. Ngadanee mo jabbaare e hoondur maako e padde e koyde maako. 23Ngaddee ngaari payndi, kirsionndi, nyaamen nanen beldum, 24ngam biddo am o’o, o maayiino, ammaa o ummake, o majjiino, ammaa o heɓtaama!’ Sey ɓe puddi nyaamuki, e ɓe nana beldum.

25“E carel ngel mawniraawo on e ton ngesa. Sey e mo wartoya, nde o badii wuro, o nani e dum fiya bawdi e dum wama. 26Sey o noddi go’oto nder maccube o yami mo, o wi’i, ‘Ko wanngi?’ 27Maccudo on wi’i mo, ‘Minyiraawo maada warti, nyaako maada boo hirsii ngaari payndi ngam o wartii jam koo ko yani mo.’ 28Bernde mawniraawo on metti o salii nattuki wuro ngon. Nyaako on wurtoyii torii mo o natta. 29Ammaa o wi’i nyaako on, ‘Raa, duubi duddi e mi huwanmaa bo maccudo, mi meedaayi salaaki ko mbiidaayam, ammaa fuu e non a meedaayi hokkukiyam koo damngel go’el ngam mi nannda beldum e higoobe am. 30Ammaa nde biddo maada o’o wartoyi, nyaamudo jawdi maada dow tokkuki rewbe, a hirsanii mo ngaari payndi.’

31“Nyaako on wi’i mo, ‘Biddo am, an a wondi e am koondeye, ko ngoodumi fuu an jeyidum. 32E haani nanen beldum, ngam minyiraawo maada o’o o maayiino, ammaa jooni o ummake, o majjiino, ammaa jooni o heɓtaama.’ ”

Misaalu Dow Biɗɗo Majjuɗo

Luka 15:11-32

Tinndinoore:

Bibbe diɗo celube laawol koo turtanɓe nyaako maɓɓe - go'otoo tan turtol, nden go'otoo boo ta mawnitaare hoore. Ammaa fuu e non nyaako on sey doggi yaaki to tuubudo on; nden o torii mawnitindo hoore. E nder koydum en mbaaway tawen ko'e e nder di'i wattuuji diɗi fuu; wondon bono fiɓɓe majjuɓee. Nyaako meeden Mo Dow sey dogaa wara to meeden, nden boo O yaahda e meeden nder Almasiihu; wondon O faamana en ta Yeesu.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Welweltuki nder mo'ere e muuyo Allah dum walaa keerol, e boo waylitaaki daga turtol e mawnitaare hoore yaaki yidde Maako nde yaafuye.

Yamɗe Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa [maandidaa] dow biɗɗo pamaro on?
2. Ngam dume wadi o yami baaba/nyaako maako gedal ndonu maako?
3. Dume foodi mo o warti nder hakkiilo maako?
4. Dume wadi koo foodi mo o so'iti to nyaako maako? Noye o waylirii?
5. Dume faamudaa dow nyaako on?
6. Ngam dume o hokki biyiiko ndonu muudum?
7. Noye nyaako on nde biɗɗo muudum so'itoyi/warti?
8. Dume nyaako on maati carel nde o yi'i biyiiko? Ngam dume?
9. Dume faamudaa dow afo on/biɗɗo mawdo on?
10. Dume nootol maako wi'ta koo hollata dow heart maako?
11. Ngam dume wadi o numi koo seki bono nyaako maako haani hokka mo maral ngal fuu?
- 12.

Yamɗe Kuutinirteede:

1. Noye nanndirden koo mba'irden bo biɗɗo pamaro on?
2. Dume ndonu Nyaako meeden Mo Dow hokkata en?
3. Dume wadata en ngarten nder hakkiilo meeden?
4. Ndeye so'anidaa nyaako maada?
5. Noye Nyaako maada Mo Dow nootoranii ma?
6. Ndeye ngadirten koo nootirtooden bo biɗɗo afo on?

7. Dume wattu ngoodudɛn ngikku numo yāmuki dow ndonu?
8. Noye tinndinoore bernde maadā wa'i?
9. Dum moye nder be'e biɓɓe diɗo nanndutuda? Ngam dume?
10. Dume ekkittoda dow Allah daga du'um habaru?
- 11.
- 12.

11. Misaalu Dow Samaariyankeejo Bodɗo

Luka 10:25-37

Misaalu Dow Samaariyankeejo Bodɗo

25Sey godɗo moodibbo dooka ummii darii ngam foonda Yeesu, o wi'i, "Moodibbo, ko haani mi wada ngam mi heba yonki ki re'ataa?"

26Sey Yeesu wi'i mo, "Ko winndaa nder Attawra? Noye njanngirtaa?"

27O nootii, o wi'i, " 'Yidu Joomiraawo Allah maada e bernde maada fuu, e yonki maada fuu, e semmbe maada fuu, e hakkiilo maada fuu,' nden, 'Yidu banndiraawo maada no ngidirdaa hoore maada.' "

28Yeesu wi'i mo, "A nootake bodɗum. Wadu non, nden a hebay yonki ki re'ataa."

29Ammaa moodibbo dooka on yidii wurtina hoore muudum, sey o yami Yeesu, o wi'i, "Moye woni banndiraawo am?"

30Yeesu wi'i mo, "Godɗo nedɗo e yaha daga Urucaliima yaaki Jeriiko, sey woɓɓe wuyɓe taɓɓii mo. Be borti mo, be njaɓi ko o woodi fuu, be piyi mo bodɗum, be ndilli, be ali mo hakkunde yonki e maayde. 31Sey ardiidɗo diina tokkoyi dɗatal ngal. Nde o yi'i nedɗo on, o seli, o yaɓɓii. 32Kadimaa, godɗo Leewiyankeejo tokkoyi dɗatal ngal, nde o waroyi to nedɗo on woni, o yi'imo, o seli, o yaɓɓii. 33Ammaa godɗo Samaariyankeejo e nder yaadu o waroyi to nedɗo on woni, o yi'imo, o yurminani mo. 34O yahi to maako, o lootani mo nawnoodɗe e nebbam e ndiyam inabojam, o haɓɓani mo nawnoodɗe den. Nden o

waddini mo dow mbabba maako o yaari mo wuro to dūm yobata dūm
waala, o walli mo. 35Nde weeti, Samaariyankeejo on itti ceede
ajurfaari didi daga jiiba muudūm, hokki mawdo wuro on wi'i mo,
'Wallu mo. Taa majjinii ceede ko buri de'e, mi yobete to mi
so"oyake.' ”

36Sey Yeesu yāmi moodibbo dooka on wi'i, “Moye nder yimbe tato
be'e kammidāa woni banndiraawo mo wuybe piyi on?”

37O wi'i, “On don jurminando mo.”

Sey Yeesu wi'i mo, “An maa, yahu ngadaa non.”

Misaalu Dow Samaariyankeejo Boddo

Luka 10:25-37

Tinndinoore:

Goddo moodibbo Attawrah yami Yeesu, “Moodibbo, ko haani mi wada ngam mi heba yonki ki re’ataa?” Yeesu nootanii mo ta habaru goddum misaalu dow goddo neddo piyaado haa haade maayde dow laawol. Wobbe moodibbe diina dido tokkiri don, be yabbi be ndaraaki, ammaa Samaariyankeejo ndarii hisni mo; nden walli mo. Habaru dum ee nootoo ko furi yamol neddo on. Enen ngoni ondon mo nder yaahdu piyaado haa haade maayde dow laawol, e boo Yeesu woni ondon Samaariyankeejo nyawndaydo nawnoodde meeden, jaaraydon on to hisni, nden boo jobaydo ceede nyawndingu meeden.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Ngam anndutuki dow yeesu woni Samaariyankeejo boddo kisnaydo en carel en maayi nder Ruuhu, e boo nootoo ta holluki muuyo Maako to wobbe bo keddidiraawo boddo giddo mawninki koo yaajinki ngondon ngon muuyo yaaki to wobbe mbukaatiibe kisndam.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa dow moodibbo Attawrah on?
2. Dume yamol maako yaaki to Yeesu saawi?
3. Ngam dume Yeesu sappanii/tiitananii mo yaaki dookaaji?
4. Dume woni ma’ana neddo hokkana hoore muudum hujjaa?
5. Dume faamudaa koo maandidaa dow neddo piyaado on?
6. Ngam dume Yeesu hawti koo natti ardiido diina e Leewinyankeejo nder misaalu dum?
7. Noye Samaariyankeejo nootirani dow neddo piyaado on?
8. Noye dum nanngani mo ngam o hakkilana neddo on?
9. Dume du’um habaru ekkitata/jannginta moodibbo Attawrah?
- 10.

Yamde Kuutinirteede:

1. Ngam dume Yeesu hokki du’um habaru?
2. Dum ngele carel ngarteten bo o’o moodibbo Attawrah?
3. Dum deye kuude ko’e meeden ndoogariiden to dow ngam mbelnanen Allah?
4. Koo en dabbita hokkuki ko’e meeden hujjaa na?
5. Ngele carel ngonden fulmaa’e?

6. 'Dum moye heedanta en; wondon dum moye woni gonndudo e meeden? Dum moye wallata en?
7. Noye mbaawirten kakkilanen wobb'e fulmaabe; wondon gonbe nder cadeele?
8. No dum nannditanta en ngam ngiden keddidiraabe meeden?
9. Moye woni banndiraawo [keddidiraawo] maada?
10. 'Dume ekkitotoda dow Yeesu daga du'um habaru?
- 11.
- 12.

12. Faarisankeejo e Jaɓoowo Ceede Leydi

Luka 18:9-14

Misaalu Dow Faarisankeejo e Jaɓoowo Ceede Leydi

9E woodi ngi'ooɓe ko'e mu'en ɓe gaɗooɓe ko Allah yidi, e ɓe njawana wɓɓe. Yeesu hokki ɓe misaalu du'um. 10O wi'i, "Yimɓe diɗo njahi Wuro Ceniingo ngam ɓe ngada do'aare, go'oto Faarisankeejo, go'oto boo jaɓoowo ceede leydi. 11Faarisankeejo on darii, wadi do'aare nder bernde muudum wi'i, 'Allah, mi yettiima ngam mi wadataa ko wɓɓe yimɓe ngadata, bo wuyɓe, e gaɗooɓe ko woodaa, e gaɗooɓe njeenu, koo maa bo jaɓoowo ceede leydi o'o. 12E mi suumoo nde diɗi nder yontoore go'o, nden e mi itta jakka nder ko keɓumi fuu.' 13Ammam jaɓoowo ceede leydi on darii to woddi. O raaraayi dow, e mo rondi juude maako dow hoore, e mo wi'a, 'Yaa Allah, yurminanam, mi wadii hakke.' 14E mi wi'a on, jaɓoowo ceede leydi on hootii wuro o jaafanaado hakke maako, ammaam Faarisankeejo on yaafanaaka. Ngam koomoye mawnindo hoore muudum o pamdinteedo, nden lestindo hoore muudum boo o mawninteedo."

Faarisankoo e Jabooowoo Ceede Leydi **Luka 18:9-14**

Tindinoore:

Godđo Faarisankoo mawnitinoodo hoore muudum e mantoro; waato e mo hoolii mboodeenga maako; godđo boo jabooowoo ceede leydi lestinoo hoore muudum torake ngam heba muuyo [yaafuye] allah. Go'ooto tan hooti wuro o jaafanaado. Feerootiral ngal e wannina dow kisndam hebataake koo hebbintaake ta kuude meeden bodde, ammaa e hebee ta muuyo Almasiihu ngam lestinbe ko'e e be hakke tuubu. En mbaaway tan peerootiren ko'e meeden e Allah meeden Ceniido.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Lestinen ko'e meeden e yeeso Allah, nden e hoolaaki nder aadilaaku Almasiihu tan e dow ko'e meeden.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. 'Dum moye du'um dum misaalu wi'a?
2. 'Dume dum yidi wiiki lattaaki kooliido aadilaaku hoore muudum; waato kuude muudum bodde?
3. 'Dume faamudaa dow Faarisankoo on?
4. Ngam dume wadi o do'orto no o do'ortoo?
5. 'Dume faamudaa dow jabooowoo ceede leydi?
6. Ngam dume o lestin hoore maako ley; o tijjaaki Dow/o bantaayi hoore maako Dow?
7. 'Dume kuude meeden kollata?
8. 'Dume tornde maako ngam muuyo; wondon yaafuye hollata?
9. 'Dume woni ma'ana dow o hootii wuro o jaafanaado [jaafaado]?
10. 'Dume du'um wi'ata en dow Allah?
- 11.
- 12.

Yamde Kuutinirteede:

1. 'Diye ngoni laabi di mantirten ko'e meeden?
2. Ndeye jonnde [ngeendam] meeden hollitata mawnitaare hoore?
3. 'Dum moye njawida koo njawotoda?
4. E nder diye laabi peerootirten ko'e meeden e wobbe?
5. Noye yimbe ngadata lestin ko'en mun'en?
6. Noye nannditinden/mba'irden bo Faarisankoo? Bo jabooowoo ceede leydi?

7. Dume kuudē meedēn koo boliidē meedēn kollata; waato mbannginta?
8. A meemi yiiki lestindō hoore e mawninee?
9. Dume Joomiraawo haani wi'u ma?
- 10.
- 11.
- 12.

13. Misaalu Dow Goodufo Sukaabe Dido

Maatiyu 21:28-32

Misaalu Dow Goodufo Sukaabe Dido

28“Too, no ngiidon? E woodi goddo goodufo sukaabe dido. O yahi to suka arandeejo on, o wi'i, 'Bidfo am, hande yahu ngesa inabooje kuwaa.' 29Sey suka on wi'imo, 'Mi yahataa.' Ammaa daga gada suka on wayliti nyumo muudum yahi. 30Sey nyaako on yahi to suka didafo on wi'i mo ko wi'i on ton suka arandeejo on. Suka on nootii, wi'i, 'Too, mi yahay, Bappa,' ammaa o yahaayi. 31Too, nder mabbe moye wadi ko nyaako on yidi?"

Sey be mbi'i, "Aranndeejo on."

Yeesu wi'ibe, "E mi wi'a'on goonga, jaboobe ceede leydi e kaaruwa'en e be arta'on nattuki Laamu Allah. 32Ngam Yahaya warii hollii'on laawol aadilaaku, on koolaaki mo. Ammaa jaboobe ceede leydi e kaaruwa'en koolake mo. Koo nde ngiidon non, daga gada on tuubaayi kooliidon mo.

Misaalu Dow Goodufo Sukaabe Dido ***Maatiyu 21:28-32***

Tinndinoore:

Biɓbe dido kokkaama dooka [umroore] go'otum, ammaa fuu e non go'otoo tan dōwtani. Yeesu hollii kindon tuubuki rimii dōwtaare, naa' boliide meereje. E Mo nodda en ngeeden; waato njoodoodon jonnde nootol hoolaare yidde Allah, e dow ngoldon nootol sujidinki meere; waato ta honnduko tan.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Joodaaki koo yeeduki nder tuubuki goongahi ngaddoohi dōwtaare e duufederal nder Laamu Allah.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume maandidaa dow biddo afo?
2. Diye ngoni goddi daliilaaji di o waawuno wayluki?
3. Dume kuude maako kollata dow bernde e numo maako?
4. Dume maandidaa e dow biddo pamaro on?
5. Diye ngoni daliilaaji di o kiila waawuno wayluki?
6. Dum moye biddo afo dari bono? Pamaro on boo na?
7. Ngam dume wadi e dum woodi nafal waduki ko nyaako yaami?
8. Ngam dume Laamu Allah e maɓɓitii ngam jaboobe ceede leydi e kaaruwa'en?
9. Dume ekkitotoda dow Yeesu e nder du'um habaru?
- 10.

Yamde Kuutinirteede:

1. Dum ngele carel ngonuda koo mba'uda bo biddo afo? Biddo pamaro?
2. Diye ngoni goddi daliilaaji di kokketen ngam darwuki dōwtanaaki?
3. Diye ngoni daliilaaji di kokketen ngam hokkuki sujidinki honnduko tan?
4. Noye di'idin daliilaaji kollata no bernde meeden wa'i?
5. Dume Nyaako Mo Dow yamu ma ngadfaa?
6. Noye neddo hebirta Laamu Allah?
7. Jonnde [ngeendam] koo boo tan boliide kollata a Tokkudo Yeesu?
- 8.
- 9.
- 10.

14. Misaalu Dow Maccube Tato
Maatiyu 25:14-30

Misaalu Dow Maccube Tato
(Luka 19.11-27)

14“Donmaa, Laamu Allah e nanndi e goddō neddō gadaydō yaadu, sey o noddī maccube maako o tambini 6e jawdi maako. 15O hokki go'oto jakaaje jowi kewde ceede jiinaari, go'oto boo jakaaje didi, go'oto boo jakaare go'o. O hokki koo moye no waawata, nden o dilli. 16Jabudō jakaaje jowi on, dōn e dōn o dilli o waadi luumo e ceede den haa o hebi bo maaje. 17Non maa jabudō jakaaje didi on hebi bo maaje. 18Ammā jabudō jakaare go'o on yahi wasi ngayka suudi ceede jiinaari joomu wuro muudum.

19“Too, gada dum neebii, sey joomu maccube on warti ngam yi'a ko koomoye hebani mo. 20Sey jabudō jakaaje jowi kewde ceede jiinaari wari waddi ceede jakaaje jiinaari jowi de o beydii. O wi'i, 'Joomu wuro, a hokkiyam jakaaje kewde ceede jiinaari jowi. Raa mi beydii jakaaje ceede jowi.' 21Sey joomu wuro on wi'i mo, 'A huwii boddum, maccudō boddō mo goonga. Nde a wadii goonga dow fii sedda, mi tambinte duddum. Woroy, nanidaa beldum e am.' 22Sey jabudō jakaaje didi kewde ceede jiinaari maa wari, wi'i, 'Joomu wuro, a hokkiyam jakaaje didi kewde ceede jiinaari. Raa mi beydii jakaaje ceede didi.' 23Sey joomu wuro on wi'i mo, 'A huwii boddum, maccudō boddō mo goonga. Nde a wadii goonga dow fii sedda. Mi tammibinte duddum. Woroy, nanidaa beldum e am.' 24Nden jabudō jakaare go'o

kewnde ceede jiinaari on wari, wi'i, 'Joomu wuro, e mi andi a neddo
 cadando, a yidi fe"uki ko a aawaayi, a giddo meere. 25E mi hula, ngam
 non njaami ngasumi ngayka cuudumi ceede maada nder leydi. Raa
 ceede maada!' 26Sey Joomu wuro on nootii, wi'i, 'An a maccudo
 kalludo, dakkiido! Too, e yiiki maada e mi fe"a ko mi aawaayi, nden mi
 giddo meere? 27E haani ndesanaayam ceede to de kuutirtee de beydoo,
 ngam to mi wartoyii mi jabadè haa e beydaari! 28Ngam non, njabee
 ceede den to maako, kokkon on don goodudo jakaaje sappo kewde
 ceede. 29Ngam fuu goodudo, dum beydanay mo, haa dum duudana
 mo. Ammaa mo walaa, koo ko o woodi maa dum jabaydum. 30Nden
 paddee maccudo o'o meerejo nder nyiwre baleere, to dum woyata dum
 nyeryindira nyiiye.'

Misaalu Dow Maccube Tato
Maatiyu 25:14-30

Tinndinoore:

Godɗo jaagordɗo reyni koo halfani maccube [kuwaanoobe mo] maako hiddeko o dilla yaahdu. Nde o warti daga jahaangal, hokkuki goonga maɓbe wannginaama ta ko ɓe ngadi. Yeesu hokki en Ruuhu Maako e dokke Maako ngam kuutiniren haa ko o so”oyoo donmaa. O so”oyto donmaa [O wartoyay].

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Ngam lattaaki kaliifa’en hokkuki goonga; waato kaliifa’en kooliibe dow ko Almasiihu halfini en, e boo annduki jooni dow kuugal meeden e hokka; wondon rima bikkoy dudkoy ngam yonki ki re’ataa.

Yamɗe Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa [maandida] dow jaagordɗo on nder habaru dum?
2. Ngam dume wadi o tammbinani [halfinani] ɓe njawdi maako [Ngam dume o tammibini [halfini] njawdi maako nder juude maɓbe]?
3. Dume dokke feere-feere to yimbe feere-feere’en kollata?
4. Dume yidi wiiki; waato ma’ana “rufuki ceede maako ngam kuwa”?
5. Dume kuugal ondon neddo go’oto suududo jagaare muudum wannginta/hollata?
6. Dume woni ma’ana hokkuki limngal hakkunde maako e maccube koo jaggantooɓe mo?
7. Ngam dume wadi limngal kokkaangal warti feere-feere ngam yimbe feere-feere’en ɓen?
8. Dume nootol koo kuugal [ayle] maccudo cakitiido on wannginta?
9. Diye boji; wondon feloore o hokki?
10. Dume woni ma’ana wiiki hoccuki jagaare jiinaari maako nden boo o paddee nder nyiwre baleere?
11. Dume du’um jannginta koo ekkitata en dow Laamu Allah?

Yamɗe Kuutinirteede:

1. Moya woni jaagordɗo me’en, nden boo dume o tammibini en?
2. Noye mbaawirten ndesen dɗondɗon den dokke ngam de kuwa?

3. Dume woni kuugal meeden dow kuuje de dum hokki en?
4. Dum ngele carel kuutirten ko Allah hokki en nder laawol bodngol?
5. Dume ngele carel cuudeten ko o hokki en?
6. Ndeye kokkootirten limngal [lissaafi] hakkunde meeden e Yeesu?
7. Tinndin maccudo kalludo e dakkiido e jooni.
8. Diye bojji; wondon felooje, yimbe kokkata ngam daliila suuduki dokke maɓɓe?
9. Noye ngartirten/lattortooden yimbe woodbe e maccube kooliibe; waato maccube aadili'en?
10. Dume woni kuugal meeden nder Laamu Allah?
- 11.

15. Misaalu Dow Diskudo Kaajaado
Luka 12:13-21

Misaalu Dow Diskudo Kaajaado

13Goddo nder hawrutube wi'i mo, "Moodibbo, wi'u mawniraawo am senndida ndonu e am."

14Ammay Yeesu wi'i mo, "Higo! Moya lamniyam dow moodon? Moya wartiriyam cenndanaydo on ndonu?" 15Nden o wi'i be, "Paamee! Ngodditee yidde jawdi duuniyaaru, ngam hebuki jawdi hokkataa neddo yonki."

16O hokki be misaalu du'um, o wi'i, "Ngesa goddo diskudo yeedii naa' sedda. 17O wi'i hoore maako, 'Ko ngadaymi? Mi walaa to ndesay mi ko ndemumi.' 18O wi'i, 'Yawwaa! Mi hebtii ko ngada mi, mi pusay cuudi resuki nyaamndu am, mi maha goddi burdidi manngu, mi moobta nyaamndu am e jawdi am fuu nder maaji. 19Mi wi'a hoore am "A woodi fii duddum boddum keyaydumma duubi duddi. Siwta, nyaamaa, njaraa, nanaa beldum." ' 20Ammay Allah wi'i mo, 'A kaajaado! Nder jemmaare nde'e dum hoccay yonki maada. Moya ronata ko moobtanda hoore maada?' "

21Sey Yeesu wi'i be, "Koomoya moobtando hoore muudum jawdi duuniyaaru, nden walaa ko o resi to Allah, non hebata mo."

Misaalu Dow Diskudo Kaɗaado

Luka 12:13-21

Tinndinoore:

Godɗo neddo ciryanaake hooore muudum nanuki beldum, ta moobtuki jawdi nder duniyaaru; nden boo o yejjiti e Allah. Wonnde jemmaare go'o, yonki maako yamtaama. Yeesu wi'ii du'um habaru to goddo neddo kakkilando dow haala jawdi maako ndi duuniyaaru. Yeesu ekkitinii mo dow yonki goongahi hebataake ta maral jawdi, ammaa nder sumpo e Bidɗo, Ondon kokkoowo yonki gafa maayde; wondon yonki ki re'ataa.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Ngam wanyuki koo salaaki cural [deenol] fewrewal jawdi ndi duuniyaaru nden ngam yeedoo nder risku to Allah e hoolaare nder Almasiihu.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Ngam dume Yeesu hoki du'um habaru?
2. Dume faamudaa [maandidaa] dow neddo mo nder jama'aare on?
3. Dume boliide maako yaaki e Yeesu dow ndonu hollata?
4. Dume woni ma'ana to dum wi'i latta kallando hoore maada dow yidde hoore [caatal]?
5. Dume ngiidaa dow neddo diskudo nder dum habaru?
6. Dume o wi'i dow hoore maada?
7. Ngam dume Allah noddii o kaɗaado?
8. Dume woni ma'ana lattaaki diskudo to Allah?
9. Koo Yeesu wallii neddo mo nder jama'aare dulludo ndonu muudum?
- 10.
- 11.

Yamde Kuutinirteede:

1. Moya bukaatii koo haani nana du'um habaru?
2. Noye lattortooden bono ondon neddo mo nder jama'aare?
3. Noye mbaawirten ngarten kakkilanaybe ko'e mun'en dow yidde hoore [caatal]?
4. Dum ndeye ngartuden bono o'o neddo mo nder habaru dum?
5. Ndeye moobtanten ko'e meeden kuuje?
6. What is foolish verses wise for us today?
7. Noye mbaaweten ngarten riskube to Allah?

16. Misaalu Dow Alkaaliijo e Goddfo Debbo
Luka 18:1-8

Misaalu Dow Alkaaliijo e Goddfo Debbo

1Sey Yeesu hokki tokkuɓe mo misaalu du'um ngam o holla ɓe ɓe ngada ka waduki do'aare to' ɓe coma. 2O wi'i, "E wonndi gariiri e woodi goddfo alkaaliijo mo hulataa Allah o wannaa e yimɓe. 3E woodi goddfo debbo nder gariiri ndin gorko maako maayi. Koondɓe e mo yaha to alkaaliijo on e mo toroo mo e mo wi'a, 'Wadu ko haani hakkunde am e ganyo am.' 4Alkaaliijo on neɓi jabaayi. Ammaa gada don o wi'i nder bernde maako, 'Koo nde mi hulataa Allah, kadin mi wannaa e koomoye, 5ammaa ngam debbo o'o e wannayam, mi wadanay mo ko haani, ngam to' o wada mi soma e garol maako.' "

6Nden Yeesu wi'i, "Nanee ko alkaaliijo o'o mo hulataa Joomiraawo wi'i. 7E yi'uki moodon Allah wadantaa cubaabe muudum torotoobe mo jemma e nyalawma ko haani? O neɓay o wallaayi ɓe? 8E mi wi'a on, o yaaway wadanki ɓe ko haani. Ammaa to 'Bii Neddfo wartoyii, o taway kooliibe mo nder duuniyaaru boo?"

Misaalu Dow Alkaaliijo e Goddo Debbo

Luka 18:1-8

Tinndinore:

Goddo debbo mo gorko muudum maayi dabbiti wadancee aadilaaku; waato ko haani hakkunde maako e ganyo daga goddo alkaaliijo mo hulataa Allah e o wannaa e koomoye haa yotti e timmode o somani wannutuki ki debbo on wadanta mo. Yeesu e nannditina o'o neddo daayudo wadki huunde e Nyaako meeden Mo Dow Joomu-yiddeejoo; nanoowo beldum nananki bikkoy Maako. Wannitoore meeden nder do'aare e wanngina nuddinol nder ngikku Maako, naa' semmbe doole dow ko O yidi wadee.

Tiitorde/ Ko Dum Wadata:

Ngam luggina do'aare semmbidinde e hoolaare dariinde e semmbe dow mboodeenga [moy/ere] Allah, gaddaydo kiita aadilaaku ngam yimbe Maako.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa dow o'o debbo mo gorko muudum maayi?
2. Ngam dume wadi o dinngi wannutuki warki to alkaaliijo; nden boo e mo anndi alkaaliijo on wannaa e koomoye?
3. Dume ngiidaa dow alkaaliijo on?
4. Ngam dume wadi alkaaliijo e timmoode wadani debbo on ko haani?
5. Noye alkaaliijo o'o mo wannaa nanndaa [e feerootiri] e Allah?
6. Ngam dume Yeesu huutiri e o'o alkaaliijo kalludo nder dum habaru?
7. Dume ma'ana du'um misaalu yidi hollata?
8. Dume du'um habaru ekkintinta en dow ngikku Allah?
9. Ko ekkitotooden dow do'aare daga habaru du'um?
- 10.
- 11.

Yamde Kuutinirteede:

1. Ndeye maateten koo naneten bono ondon debbo mo gorko muudum maayi?
2. Ngam dume bannye en ndoogarotaako dow do'aare?
3. Noye ngeendam do'aare maada wa'i?
4. Noye mbaawata tinndinirki ngikku Allah?
5. Noye Allah yi'irta tornde do'aare maada?

6. Diye mbaawata ngona nootolji maako dow torndeeji maada?
7. Noye wadotoo kiila nootol Maako feerootira e tornde maada?
8. Noye misaalu du'um hokkirta ma caddum nder do'ayeeje maada?
9. Ngam wadi Allah nootantaako en do'ayeeje meeden don-e-don?
- 10.
- 11.

**17. Misaalu Dow Jabuɓe Nyamaande Ngesa
Inabooje**
Luka 20:9-20

Misaalu Dum Jabuɓe Nyamaande Ngesa Inabooje
(Maatiyu 21.33-46; Markus 12.1-12)

9Sey Yeesu fudɗi hokkuki yimɓe misaalu du'um, o wi'i, "Godɗo nedɗo wadi ngesa unabooje, o hokki ka woɓɓe remooɓe mo"ina ka, o dilli wonndi leydi o neefi ton. 10Nde carel bennduki unabooje den wadi, o lili maccuɗo to ɓe o hokki ngesa kan o jabonoya mo ko ɓe ngaadi nder ko benndi. Sey ɓe piyi maccuɗo on ɓe ndiiwi mo koo ko ɓe kokki mo. 11Joomu ngesa on lili godɗo maccuɗo kadin, kanko maa ɓe piyi mo ɓe kuɗi kuɗini mo, ɓe co"i mo, koo ko ɓe kokki mo. 12Sey o fudɗiti o lili maccuɗo tataɓo, kanko boo ɓe nawni mo ɓe mburtini mo nder ngesa kan. 13Sey joomu ngesa on wi'i, 'Ko ngadɗaymi? Mi lilay biɗɗo am mo ɓurmi yiɗuki. E mi kammoo ɓe kokkay mo manngu.' 14Ammay nde ɓe o hokki ngesa kan ngi'i biɗɗo joomu ngesa on, sey ɓe mbi'i hakkunde maɓɓe, 'Too! Raa donoowo ngesa kan. Ngaree mbaren mo, ndonu ngesa kan warta dum meeden.' 15Sey ɓe mburtini mo nder ngesa kan ɓe mbari mo.

"Too, ko kammiidon joomu ngesa on wadanta ɓe? 16O waray o halka ɓe, o hokka woɓɓe ngesa kan."

Nde yimɓe nani non, ɓe mbi'i, "Allah hoyna!"

17Ammay Yeesu raari ɓe wi'i, "Too, ko woni ma'ana aayaare bi'unde:

'Hayre nde mahooɓe nganyi,

kayre warti hayre burnde darnuki maadi?’

18“Koomoye yanoyi dow hayre nden yewi yewinay; ammaa to hayre nden yanii dow goddŋ, nde namay mo bo conndi.”

19Moodi66e Attawra e maw6e ardiibe diina e ngidi nannga Yeesu dŋn-e-dŋn, ngam 6e paamii dow ma66e o hokki misaalu dŋ'um, ammaa e 6e kula yim6e. 20Ngam non 6e ngadani Yeesu gite, 6e lili wob6e nannditin6e e yim6e 6e goonga ngam 6e nana koo o wi'ay goddŋm dŋm 6e kebata 6e ngulliroyoo mo yeeso gomnaajo leydi.

Misaalu Dow Jabuƙe Nyamaande Ngesa Inabooje

Luka 20:9-20

Tinndinoore:

Maccuƙe lilaama ngam be njoboyana jaagordɔ maɓɓe ko be ngaadi daga ngesa unabooje, ammaa jabuƙe nyaamaande ngesa kan piyi be, mbari be, haamaa be mbarii biɗɗo joomu ngeesa kan. E nder du'm habaru, Yeesu e wannini illaa no du'm wanyiri mo, Kanko Biɗɗo Mo Nyaako Mo Dow liloyi. Fuu e non Hayre nde Mahooƙe Nganyi e warta Hayre Burnde Wadduki kisndam.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Ngam teddinki [mawninki] Yeesu, Biɗɗo Allah, dow Kanko woni Joomiraawo yonkiiji meeden Goongaajo, e boo kuwen kuugal belanayngal Mo; [waato belnanayngal Mo bernde].

Yamɗe Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa dow nedɗo aawudɔ ngesa unabooje? Dum woni kanko [Hanko dum moye]?
2. Ngam dume o lili maccuƙe maako njabonoya mo ko ngaadi e jabuƙe nyaamaande nden?
3. Dume faaamudaa dow jabuƙe nyaamaande ngesa unabooje ben?
4. Ngam dume be njarni maccuƙe lilaabe to maɓɓe bone?
5. Ngam dume wadi joomu ngesa unabooje on lili biɗɗo muudum?
6. Dume woni ma'ana misaalu du'm?
7. Moye woni biɗɗo? Ngam dume o mbara [waraa]?
8. Dume wonata mbarjaari [njoɓaari] kuude; waato ayle maɓɓe?
9. Dume woni ma'ana dow wiiki "Hayre nde mahooƙe nganyi no wartay hayre burnde darnuki maadi"? Koo boo ma'ana "yanuki dow hayre koo hayre yana dow godɗo"?
10. Ngam dume misaalu du'm wadi mawbe ardiibe diina e moodiɓɓe Attawra ngidi mbaruki [waruki] Yeesu?

Yamɗe Kuutinirteede:

1. A iri moye nder habaru dum?
2. Dume woni kuugal maada nder fuu ko Allah tagikoo wadi?
3. Dume woni ma'ana dow wiiki jabuƙe nyaamaande ngesa ngadda nder ko benndi diga nder ko aawa? Ndeye aawre ngaddata?

4. Ndeye woni nde en dɔwtantaako Allah koo Kuwanoobe Mo?
5. Dume woni kuugal juude meeden dow maayde Yeesu?
6. Dume woni nootol koo yi'uki maada dow "Hayre" wonunde Yeesu?
7. No O wadirta fergoda koo nameda?
8. Noye dum wadi Yeesu no Habaru Beldum nder dum habaru?
- 9.
- 10.

18. Misaalu Dow Humto Manngo
Luka 14:12-24

12Nden o wi'i kumpitoydō mo, "Taa humpitay yimbe humto to wuro maada, taa' humputu higoobe maada tan, koo mawniraaɓe e minyiraaɓe maada tan, koo banndiraaɓe maada tan, koo ɓe keddudaa riskube. Ngam ɓe kumpitete kambe maa, ɓe ngaatanmaa ko ngadandaa ɓe. 13Ammā taa woodi humto, humputu ɓe ngalanaa, e jaraaɓe, e gurgu'en, e wumbe. 14Dum barkidinte, ngam ɓe mbaawataa waatanki ma ko ngadandaa ɓe. Allah waatante Nyalnde Jaango, nyalnde nde o umminta maayɓe gadube jonnde woodunde."

Misaalu Dow Humto Manngo
(Maatiyu 22.1-10)

15Nde goddō nder joododiiɓe e maako nani non, o wi'i Yeesu, "Neddō nyaamoowo nyamndu nder Laamu Allah o barkidinaado!"

16Sey Yeesu wi'i mo, "E woodi goddō neddō ciryiidō humto manngo o humpiti yimbe dudɓe. 17Nde carel humto ngon wadɓi, o lili maccudō maako wi'oya kumpitaaɓe ɓen, 'Ngaroyee, koodume siryaama!' 18Ammā ɓe fuu ɓe ngadi ka dabbutuki no ɓe calortoo ngam ɓe ngidaa yaaki. Aranndeejo on wi'i mo, 'Mi soodii ngesa, doole mi yaha mi yi'a ka. Wadu munyal, mi hebataa yaaki.' 19Didabo wi'i mo, 'Mi soodii na'i demooji kannji sappo, e mi yidi yaaki mi foondadi jooni. Wadu munyal mi hebataa yaaki.' 20Non tataɓo maa wi'i, 'Mi neebaayi ko te'u mi, ngam non mi hebataa yaaki.' 21Maccudō on so'ii wi'i joomu wuro muudum koodume. Bernde joomu wuro on metti, o

wi'i maccudo on, 'Yawnu njahaa dow date mawde e date pamare nder
gariiri, noddanowaayam be ngalanaa, e jaraabe, e wumbe, e
gurgu'en.' 22Gada maccudo on wartoyii wi'i joomu wuro muudum, 'Ko
mbiidaa dum wada wadaama, ammaa fuu e non njayri e horii.' 23Sey
joomu wuro on wi'i maccudo on, 'Yahu dow date mawde e date pamare
gada jariiri, noddaa yimbe ngaroya natta wuro am ngam ngo
heewa. 24E mi wi'a on, nder kumpitaabe arande'en wala nyaamaydo
nyamndu humto am.' "

Misaalu Dow Humto Manngo

Luka 14:12-24

Tinndinoore:

Laamu Dow e nanndi e wonngo humto koggal koo teegal to jama'aare duɗɗe kumpitete. Yeesu huutirii dum misaalu ngam O ekkitina yimbe dow wiiki wobbe nder bendon kumpitaabe ben nganyii yaaki humto manngo ngon, ngam non sey kumpitindo on noddi be ngalanaa, e jaraabe, e wumbe, e gurgu'en haa wuro maada heewi tep. Yeesu ekkitini dow Laamu dum wonngo humto mo"ere -- Kanko e hoore Maako woni noddol humto ngon, nden boo fuu bendon njabuɓe Mo; be njabbaabe to dadɗo nyaamuki.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Ngam nootaaki koo jabuki noddol kumpitol Allah ta laawol Yeesu, ee boo nder welwelo kumpiten wobbe ngam nana beldum humto Laamu Maako.

Yamɗe Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. 'Dum beye Yeesu lili dum humpita ngam humto? Ngam dume?
2. Ngam dume wadi haani kumpiten be ngalanaa dow kumpiten riskube?
3. 'Dume woni ma'ana yobiteeki wattu ummitineeki? 'Dum moye woni jobitoowo?
4. 'Dume faamudaa dow nedɗo on e humto maako mawngo?
5. 'Dume woni ngikku bendon hodbe kumpitaabe ben kokkuba hujjaaji?
6. Ngam dume du'um wadi koo foodi kumputudo on nana mone?
7. Moye woni kumpitaado, nden beye ngoni be ngalanaa, jaraabe, wumbe e gurgu'en?
8. Ngam dume wadi kumputudo on darwi humpiti be ngalanaa, e jaraabe, e wumbe e gurgu'en?
9. 'Dume woni ma'ana dum misaalu?
10. 'Dum dume woni humto ngon?
- 11.
- 12.

YamɗeKuutiniirteede:

1. 'Dum moye kumpiteten ngam nyaamndu koo humto?
2. Moye haani kawten nodden nden boo ngam dume?
3. Noye Allah yobitirta en?

4. Ndeye maatudɗaa [anndudaa] yimbe nganyii kumpitol maada?
5. A meedii hokkuki hujjaa wanyuki noddol kumti Joomiraawo?
6. Moya annduda e wanya kumpitol Allah?
7. Noye ngonirɗa bono godɗo mo walanaa, jaraado, bumba koo gurguujoo?
8. Noye dum wa'ata wartuki kumpitaado to humto?
9. Noye misaalu du'um tinndinirɗa Laamu Allah no wa'i?
10. Moya mbaawata kumpita to humto Joomiraawo?
- 11.

19. Misaalu Dow Demoowo

Markus 4:1-20

Misaalu Dow Demoowo

1Donmaa Yeesu fuddi ekkitinki haade Mbeela Galiili. Yimbe dudu kawriti to maako naaki o natti komiwal o joodii nder maagal dow ndiyam. Kawrutube ben fuu e be haade mbeela ngan dow njaareendi. 2Sey o huutiri misaalu o ekkiti be ekkitinol feere-feere dudu gol. Nder ekkitinol maako o wi'i,

3“Kettindee! Goddo demoowo yahi ngesa ngam saaka awdi. 4E mo nder saakuki awdi ndin, wonndi yani dow datal, colli ngari cuppidi ndi. 5Wonndi boo yani nder kaayfe; don ndi hebaayi leydi dudu ndi. Ndi fudi jawdum ngam leydi ndin luggaa. 6Ammam nde naange wurtoyii fiyi ndi, sey ndi yoori ngam ndi walaa dadi. 7Wonndi awdi boo yani nder gi'e, sey gi'e den mawni bididi ndi haa ndi waawaayi waduki cammeje. 8Ammam wonndi awdi yani dow leydi mbonndi ndi fudi ndi mawni ndi wadi cammeje. Wonndi wadi gabbe 30, wonndi wadi gabbe 60, wonndi haa 100.”

9Nde Yeesu heenyi hokkuki misaalu du'um, sey o wi'i, “Goodudo noppi nanuki fuu nana.”

10Nde Yeesu e joodii kanum tan, tokkufe mo sappo e dido e wofbe tokkufe mo njahi to maako be yami mo o hokka be ma'ana dum don misaalu. 11Sey o wi'i be, “Onon on kokkaama faamuki sirru Laamu Allah, ammaa yimbe be ngalaa nder moodon, koodume sey e misaalu, 12ngam,

‘E be ndaara, ammaa be ngi'ataa.

E be nana, ammaa be paamataa.

Ngam to naa' non dūm gadōtoodūm be nana, be tuuba,

dūm yaafanoo be.’ ”

13Sey Yeesu wi'i be, “On paamaayi misaalu dū'um? Too, no paamirton misaalu koriidūm? 14Ko demoowo on saaki woni Wolde Allah. 15Wo66e yimbe e nanndi e awdi njanundi dow dātal. Carel ngel be nani Wolde Allah, dōn e dōn Ceydān wara hocca nde daga nder berde ma66e. 16Wo66e boo e nanndi e awdi njanundi hakkunde kaayē. To be nanii Wolde Allah, dōn e dōn be nja6a nde nder beldūm bernde. 17Ammā nde be ngalaa dādi, be munyay carel seddā tan. To cadeele koo torra warii ngam Wolde nden, dōn e dōn be njoofa nde. 18Wo66e kadin e nanndi e awdi caakaandi nder gi'e. Be nani Wolde nden, 19ammaa wannuki e fii duuniyaaru, e yidde jawdi, e suuno feere-feere natti berde ma66e biddi wolde nden kadi nde walluki be be ngada ko Allah yidi. 20Wo66e boo e nanndi e awdi caakaandi dow leydi mbonndi. Be nani Wolde Allah, be nja6i nde, be kuutiniri nde haa be kebi beydaari, wo66e kebi nde 30, wo66e kebi nde 60, wo66e haa nde 100.”

Misaalu Dow Demoowo **Markus 4:1-20**

Tinndinoore:

Demoowo caahiido on saaki awdi dow leydi feere-feereeri dudndi, ammaa leydi boɗndi tan fudni aawre. Awdi woni Wolde Allah; Demoowo woni Almasiihu, cankitoowo Wolde Muudum e caahu. Rimannde leydi ndin e darani koo e raarani dow no bernde jabirta Wolde Maako.

Tiitorde/Ko Dum Wadata: Ngam ciryaaiki berde meeden jabuki e dwtanaaki Wolde Allah ngam daliila yonki Almasiihu hokka aawre nde haa abada nder meeden.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Noye Yeesu huutinirayno du'um dum misaalu dow ndemri?
2. Dume faamudaa dow awdi njanundi dow laawol?
3. Noye Ceydaan jabirta aawdi ko ndi heyta fuduki?
4. Dume faamudaa dow awdi njanundi dow leydi kaayê?
5. Dume woni ma'ana wiiki walaa hebuki koo wooduki dadi?
6. Noye boneeji e torraaji ngayngu wonnirta koo hadirta Wolde Allah?
7. Dume faamudaa dow awdi njanundi hakkunde gi'eeje [gi'e]?
8. Noye wannuki e fii duuniyaaru, e yidde njawdi e suunooji feere-feere biddirta [biɓɓirta] Wolde nden?
9. Dume faamudaa dow awdi njanundi dow leydi boɗndi?
10. Dume woni ma'ana hokkuki aawre?
11. Ngam dume wadi Yeesu metiri e nder misaaluuji?
12. Noye Wolde nanndiri bono awdi?

Yamde Kuutinirteede:

1. Ngam dume wadi e haani koo en bukaatii nanuki dum misaalu?
2. Dume wadata en ngarten "caatube" dow Wolde Allah?
3. Dum ngele carel Ceydaan jabtata Woldee Allah daga yonkiji meeden?
4. Deye kuuje ngadata koo poodata yonkiji meeden ngarta ngalaa semmbe yaaki dow [jabuki] Wolde Allah?
5. Noye de kuwirta nder lugguki carel mawnuki?
6. Dume biddata wattu meeden e Allah?

7. Diye boneeji e torraaji kuucanten koo ngoodufen e yeeso meeden?
8. Noye njabirten Wolde Allah bono ndindon leydi boɗɗi?
9. Dume aawre woodɗe nanndiri e nder yonkiiji meeden?
10. Iri ndiye leydi ngonden koo mbaafen/nanndufen?
- 11.
- 12.

20. Misaalu Dow Maccudo Mo Yaafaaki
Maatiyu 18:21-35

Misaalu Dow Maccudo Mo Yaafataako

21Sey Biiturus baddoyii wi'i Yeesu, "Moodibbo, nde noye banndiraawo am e wadānayam ko woodaa e mi yaafanoo mo? Nde joweedidi?"

22Yeesu nootii wi'i mo, "Naa' nde joweedidi tan, ammaa joweedidi nde cappande joweedidi. 23Ngam non, dūm nanndinay Laamu Allah e goddo laamiido giddo lima jawdi muudum ngonndi junngo kuwanoobe mo. 24Nde o fuddi limuki ndi, sey dūm waddani mo goddo mo o tokkata nyamaande ceede de o waawataa yobuki haa keerol jonnde maako e duuniyaaru. 25Nde o tampi yobuki, sey laamiido on wadi dūm soora mo e debbo maako e biɓbe maako e koodume ko o woodi ngam dūm yoba ceede den. 26Sey maccudo on diccii yeeso maako, torii mo, wi'i, 'Wadu munyal. Mi yobete koodume.' 27Sey laamiido on nani jurumdūm maccudo on yaafanii mo nyamaande nden yoofi mo.

28"Ammaa maccudo on e wurtaaki maako o tawi goddo mo o huudata mo o tokkata nyamaande ceede de dūm yobata kuwoowo to ngesa lebbi jowi. O deddani mo daande, o wi'i mo, 'Yobam ko tokkaymaami!' 29Sey mo o huudata on dicci torii mo, wi'i, 'Wadānam munyal mi yobete.' 30Ammaa o wanyi, o wadi dūm maɓbi mo nder suudu cural sey nde o yobi mo ko o tokkata mo. 31Nde higoobe kuugal

maako ngi'i non, be nganni naa' seddã. Sey be njahi be mbi'i ka laamiidõ on fuu ko wadì.

32“Sey laamiidõ on noddì maccudõ on, wi'i mo, ‘An a maccudõ kalludõ! Mi yaafanake ma fuu nyamaande nde tokkaymaami ngam a torake yam. 33Too, haanaayi njurminanaa mo kuudataa non no njurminiranmaami?’ 34Laamiidõ on nani monnere naa' seddã, o wadì dùm nanngi mo dùm wadã ka torruki mo naa o yobii koodume ko dùm tokkata mo.

35“Non Nyaako am Mo Dow wadanta koomoye moodon mo yaafanaaki banndiraawo muudum e bernde go'o.”

Misaalu Dow Maccudo Mo Yaafaaki

Maatiyu 18:21-35

Tinndinoore:

Godđo maccudo jaafanaado nyaamaande mawnde wanyii yaafanoo goddo feere mo nyaamaande pamarde. Yeesu ekkitini dow bendon kollaafe mo”ere doole kambe maa be ngarta njurminanaybe wobbe. E en njaafoo ngam Almasiihu yaafanake en nyaamaande nde walaa keerol ta gaafaangal Maako.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Ngam yaafanaaki wobbe nder lugga-bernde, e holluki mo”ere nde foondataako nde Allah hokki en nder Almasiihu.

Yamde Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Dume yamol Biiturus dow yaafuye wannginta [hollata]?
2. Dume nootol Yeesu wi’ata?
3. Dume faamudaa dow Laamiido on? Dow maccudo on?
4. Dum mbattudi moye Laamiido on daranii? E boo maccudo dow moye o daranii?
5. Bono dow dume jagaaje jiinaari 10,000 ndaranii?
6. Ngam dume wadi maccudo on yani dicci torii mo”ere?
7. Ngam dume daliila Laamiido on yaafanii mo nyaamaande?
8. Noye o’o maccudo waadi e banndiraawo muudum maccudo?
9. Ngam dume fii dum monnini [wanni] maccube luttube?
10. Ngam dume wadi Laamiido on ittiti yaafuye maako?
11. Dume misaalu du’um ekkitata en dow Allah?
12. Dume woni yaafuye?
- 13.

Yamde Kuutinirteede:

1. Noye nanndirden [mba’irden] bono Biiturus nder habaru dum?
2. Moye woni Laamiido meeden?
3. Koo no maccudo on mbaaden [nannduden]? Koo Laamiido on e tokka en nyaamaande?
4. Noye Allah nootortoo (nootirantoo en) tornde meeden ngam yaafuye; waato ngam mo”ere?
5. Allah e yaafanoo en na? Ngam dume wadi?
6. Ngole woni nootol bodngol ngam yimbe gadanbe en aybe?
7. Ngam dume dum caddum yaafanaaki yimbe?

8. Noye nootol meedën yaaki to yimbe wa'ani be?
9. Noye yaafuye rimdinirta en?
10. Dume Yeesu haani wiima?
- 11.
- 12.

21. Sukahoy Pamaroy Ngari e Yeesu
Maatiyu 19:13-15

Yeesu Barkidfinii Sukahoy Pamaroy

13Sey dūm waddani Yeesu sukahoy pamaroy ngam o yowana koy juudē o wadana koy do'aare. Ammaa tokkuḃe mo kaḃani gaddayḃe koy. 14Sey Yeesu wi'i ḃe, “Alee sukahoy pamaroy ngara to am. To' on kaḃu koy, ngam gooduḃe ḃerḃe iri ḃe maakoy njeyi Laamu Allah.”

15Sey o yowani koy juudē maako ngam barkidinki, nden o dilli.

Sukahoy Pamaroy Ngari e Yeesu
Maatiyu 19:13-15

Tinndinoore:

Carel nde tokkufe poondi haduki sukahoy pamaroy ngaddee to Maako; Yeesu boo jabbi koy to Maako. Yidde Maako wonuno O hokka koy Laamu Allah fuu. Hoolaare maɓɓe koynde e seyo maɓɓe e kolla hokkuki goonga [nuddinol] jabaydum Laamu. Enen bono non no bikkoy, en njaɓɓaabe warki to Maako ngam jabuki iri maajum.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Ngam yaaki to Yeesu e hokkuki goonga lestudum, eboo ngaam jaɓɓaaki woɓɓe nder jonnde Maako walaa cural; waato walaa ko hadata.

Yamɗe Metu Nder Kawtal [Hawriinde]:

1. Beye ngoni yimɓe nder habaru dum?
2. Dume faamudaa dow bendon gaddooɓe bikkoy koy?
3. Dume faamudaa dow tokkufe ɓen?
4. Dume faamudaa dow Yeesu?
5. Noye boo dow sukahoy koy? Dume koy ngaddi?
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

Yamɗe Kuutinirteede:

1. Noye mbaawirten ngarten bono bendon gaddayɓe yimɓe to Yeesu?
2. Noye bannye mba'irden bono tokkufe ɓen?
3. Noye mbaaweten holluki yimɓe laawol nattuki Laamu Aallah?
4. Ndeye lattotooden bono bikkoy?
5. Dume Yeesu haani wiima?
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

22. Misaalu Geene Nder Ngesa Alkamaari

Maatiyu 13:24-30, 36-43

Geene Nder Ngesa Alkamaari

24Sey Yeesu hokki ñe goddum misaalu wi'i, "Laamu Allah e nanndi e goddfo neddfo aawudfo alkamaari mbonndi nder ngesa muudum. 25Ammā jemma, koomoye e ñaani, sey goddfo ganyo maako yahi saaki awdi goddfe geene nder alkamaari ndin dilli. 26Nde alkamaari ndin fudi, mawni wadi cammeeje, sey geene ñen maa ummoyii. 27Sey maccube joomu ngesa kan ngari mbi'i mo, 'Joomu wuro, naa' awdi mbonndi aawudaa to ngesa maada? Too, no wadi geene pudoyi nder mayri?' 28O wi'ibe, "Dum goddfo ganyo am wadi non.' Sey maccube ñen mbi'i mo, 'A yidi min njaha min ittade?' 29Ammā o wi'ibe, 'Naa' non. Ngam to on ittade, on ittay fuu e alkamaari ndin. 30Aleede ñe mawnida e mayri naa carel tayuki ndi wadi. To carel tayuki ndi wadi, mi wi'ay tayoofo ñen arta tayuki geene ñen ñe kaaba ñe kaabe-kaabe, dum wula ñe. Amma alkamaari ndin, ñe ngada ndi nder resirde gawri am.' "

Ma'ana Misaalu Geene Nder Alkamaari

36Sey Yeesu ali yimbe ñen natti wuro. Tokkufe mo ngari to maako mbi'i mo, "Wi'umin ma'ana misaalu geene nder ngesa alkamaari."

37O wi'ibe, "Aawudfo awdi mbonndi ndin woni Bii Neddfo. 38Ngesa kan woni duuniyaaru. Nden awdi mbonndi ndin woni biibe Laamu

Allah. Geene den ngoni biɓɓe Ceyɗan. 39On don ganyo aawudo geene
 den, kanko woni Ceyɗan. Caryl tayuki ndi woni re'uki duuniyaaru,
 nden tayooɓe ndi ngoni malaa'ika'en. 40Non no dum hawritirta geene
 dum wula de, non dum wadata e re'uki duuniyaaru. 41Bii Neddo
 liloyay malaa'ika'en muudum, be mburtina koodume poodoojum yimbe
 ngada hakke e fuu gaɗooɓe ko halli nder Laamu Allah. 42Sey
 malaa'ika'en ben kuboo be nder hiite kallunge. Don be mboyata be
 nyeryindira nyiiye. 43Nden aadili'en delkitoto bo naange nder Laamu
 Nyaako maɓɓe Mo Dow. Fuu goodudo noppi nanuki nana.

Misaalu Geene Nder Ngesa Alkamaari ***Maatiyu 13:24-30***

Tinndinoore:

E nder njayri leydi duuniyaaru, awdi bodndi e fudngo geene e mawna wigeere go'o haa wattu girbaaki [codol]. Yeesu ee numtinana en dow kiita to Maako tan woni. Aadiliijo yaynay bono naange nder Laamu Maako, warta lootaaɗo ta kuude Maako (Yeesu) rimdinooje, ammaa kalluɗo no kubeteedɗo nder ngayka hiite kallunge; to dum woyata; e dum nyeryindirira nyiiye.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Ngam dum daro e semmbe nder hokkuki goonga, e hoolaaki dow Almasiihu senndindiray goonga daga feere, aadiliijo daga kalluɗo, e boo moobta yimbe Maako carel girbaaki cakitiinki; wondon timmoode duuniyaaru.

Yamde Metu Nder Kawatal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa dow neddo aawudo awdi bodndi?
2. Ngam dume o aawata awdi?
3. Dume woni kuugal awdi ndi e nder du'um habaru?
4. Dume faamudaa dow ganyo on?
5. Ngam dume o aawanta geene nder ngesa alkamaari ndin?
6. Ngam dume wadi o alataa maccube ben itta geene den?
7. Dume dum misaalu hollata en dow timmoode duuniyaaru [ragare wattu]?
8. Ndeye hammunde woodi ngam yimbe?
9. Dume Yeesu ekkitata en ta misaalu du'um?
10. Dume koo ko ekkitada dow Yeesu daga nder dum misaalu?
- 11.
- 12.

Yamde Kuutinirteede:

1. An a woni nder dum misaalu?
2. Noye ganyo hadirta kuugal Yeesu e jooni?
3. Dume woni kuugal meeden enen lattiibe bono awdi nder ngesa Allah?
4. Noye ngi'irten munyal Allah nder jonnde [ngeendam] meeden?
5. Dume du'um wagginta en koo wobbe dow timmoode duuniyaaru?
6. Noye haani kocciren de'e bagginooje nder goonga?

7. Ndeye yawnde dû'um hollata en?
8. Noye mbaawirten ngarten ciryiiɓe ngam nyalnde nden?
- 9.
- 10.

**23. Misaalu Dow Gabbel Mastat e Misaalu Dow
Yuufinirdum**
Maatiyu 13:31-35

Misaalu Dow Gabbel Mastat

31Yeesu fudditi hokki 6e goddum misaalu wi'i, "Laamu Allah e nanndi e gabbel mastat ngel goddo hocci aawi nder ngesa muudum. 32Kannigel woni gabbel burngel famduki nder ngabbooy fuu, ammaa to ngel mawni, sey ngel bura koongele leggel mawnuki, haa colli ngara ngada cabbe dow lice maagel."

Misaalu Dow Yuufinirdum

33Yeesu fudditi hokki 6e goddum misaalu wi'i, "Laamu Allah e nanndi e yuufinirdum dum goddo debbo hocci lancindiri e conndi alkamaari poondirkoy tatoy, haa ndi fuu ndi yuufi."

34Yeesu metirani hawrutube ben fuu fii du'um e misaalu. Fuu ko o wi'ata 6e e mo huutira misaalu. 35O wadii non ngam o hebbina ko Allah wi'i daga honnduko annabiijo wiiki,

"Mi metiranay yimbe e misaalu.

Ko suudii daga taguki duuniyaaru, mi wurtinay dum e njayri."

Misaalu Dow Gabbel Mastat e Misaalu Dow Yuufinirdum ***Maatiyu 13:31-35***

Tinndinoore:

Daga gabbel awdi pamarel e mawna yaaki lekki mawnuki; daga tamel yuufirdum cim waylitata yuufinaadum warta mawdum. Nonmaa dum woniri e Laamu Allah -- fuddaydum pamarum, ammaa mawna yaaja warta huunde hebbinaynde duuniyaaru.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Ngam nuddinki; waato hokkuki goonga dow Laamu Allah e yaara [fa'a] yeeso ta laawol kuude pamare de hoolaare e dowtaare ndonndiide huunde jonnde nde haa abada.

Yamde Metu Nder Kawatal [Hawriinde]:

1. Dume mastat hollata?
2. Noye Laamu Allah hawtindirtee e gabbel mastat?
3. Noye gabbel mastat mawnirta?
4. Dume woni yuufinirdum? Noye dum mawnirta?
5. Dume gabbel mastat e yuufinirdum ngoodi nanndudum?
6. Ndeye huunde woodi to e dum meta nder/ta misaaluuji?
7. Noye dum foodirta hakkiilo yimbe koo noye dum wadirta be be kaydino?
8. Dume koo ko ekkitida dow Yeesu daga nder dum misaalu?
- 9.
- 10.

Yamde Kuutinirteede:

1. Iri beye mbaaden koo nannduden e nder dum misaalu?
2. Dume woni kuugal meeden bono enen gartube wo'odbe nder Laamu Allah?
3. Tonih Laamu Allah e mawnira seese-seese, e hakkiilo, e nder manngu nyo'e didi-didi, ko dum yidi wiiki [holluki] en enen ngonube tokkuba Yeesu?
4. Noye mawninirten koo njaajinirten Laamu Allah?
5. Tonih Yeesu huutiniri misaaluuji tan, noye mbaawirten ngaden nondum?
6. Noye misaaluuji ngartirta laawol bodngol ngam yaajinki Laamu Allah?
- 7.
- 8.
- 9.

10.

24. Misaalu Dow Nanngirdum Lyŷi e Jawdi Keyri e Kiindi
Maatiyu 13:47-52

Misaalu Dow Nanngirdum Liyŷi

47“Donmaa Laamu Allah e nanndi e nanngirdum liyŷi dūm woɓɓe kubii nder mbeela, dūm nanngoyi koo iri diye liyŷi. 48Nde dūm heewi, ɓe poodoyi dūm daande mbeela ngan, ɓe njoodii, ɓe cupti liyŷi bodɗi, ɓe ngadi di nder faandu, ammaa ɓe cankiti di mboodaɗa diin. 49Non dūm wadata e re'uki duuniyaaru. Malaa'ika'en ngaray kakkita kalluɓe daga nder aadili'en, 50ɓe kuboo kalluɓe ɓen nder hiite kallunge. Don ɓe mboyata ɓe nyeryindira nyiiyɛ.

Jawdi Keyri e Kiindi

51“On paamii fuu dū'um?” Be nootii ɓe mbi'i, “Ee.”

52Sey o wi'i ɓe, “Too, fuu moodibbo Attawra ekkitiido dow Laamu Allah e mo nanndi e joomu wuro burtindo jawdi keyri e kiindi nder ndesa muudum.”

Misaalu Dow Nanngirdum Liyfi e Jawdi Keyri e Kiindi
Maatiyu 13:47-52

Tinndinoore:

Laamu Dow dūm wonndi njawdi goodundi daraja koodume fuu dūm marden. Dum bono goddūm nanngirdūm liyfi kawtaydūm nannga koo iri nguye linngu haa yaaki carel subtuki; waato sennduki. Yeesu huutiri di'i misaaluuji ngam wannginki Laamu Maako. Lilal Maako e yottoo koomoye fuu, ammaa kooliido tan luttata [darotoo]. Nyalnde e wara nde o senndata hakkunde hallube daga aadili'en.

Tiitorde/Ko Dum Wadata:

Ngam yeedaaki koo joodaaki e ciryii ngam so'oyaaki Almasiihu, e boo wannginki [yeeduki] kisndam Maako daga wakkati e hori; wondon carel e lutti.

Yamde Metu Nder Kawatal [Hawriinde]:

1. Dume faamudaa dow bendon yimbe kebtube/keptube njawle den?
2. Noye Laamu dūm wa'iri koo wartirta e daraja mawdum bono njawdi?
3. Dume faamudaa dow nanngoowo liyfi e nder misaalu dow nanngirdum liyfi?
4. Noye Laamu Allah e nannditiri bono nanngirdum liyfi?
5. Dume du'um misaalu ekkitata en dow timmoode duuniyaaru?
6. Ngam dume wadi Allah sennditay hallube daga aadili'en?
7. Ngam dume wadi e woodi kiita ngam kalludo?
8. Dume woni ma'ana wurtinki njawle kese; haamaa e kiide fuu?
- 9.

Yamde Kuutinirteede:

1. Ndiye njawdi buri manngu fuu?
2. Ndeye kokkitirdaa koodume maada fuu?
3. Dume "sooruki koodume maada fuu" nannditi nder yonki [ngeendam] maada?
4. Noye nanngiriiden nder nanngirdum liyfi; waato noye ngartuden nanngaabe nder nanngirdum liyfi?
5. Dum iri nguye linngu ngartata? Ngam dume?
6. Ngole nootol ngooduda dow ko raarani hiite kallunge?
7. Noye mbaawataa mbagginira yimbe dow ko warata yeeso?

8. Dume woni kuugal meeden enen lattiibe koo gartube tokkuɓe e moodiɓɓe dooka [kiitaadi] - Cari'a/Attawrah?
- 9.
- 10.

YAMDE TIMMOODE [RAGARE]

- Noye Yeesu hebiri almaajiri'en?
- Noye Yeesu ekkitiniri almaajiri'en Maako no 6e kebirta almaajiri'en?
- Noye Ekkilisiyawa aranndewa hebbitiniri Kuugal Yaaruki Habaru Beldum [Linjiila] Nder Duuniyaaru?
- Noye du'um huwirta e nder kuugal meeden jooni dow heboyki almaajiri'en?
- Noye mbaawirten kuutiren laawol meto [metu]/ngewta ngam cennden koo njaaren Linjiila; waato Habaru Beldum?
- Noye mbaawirten kuutiniren laawol yaaruki Habaru Beldum ta metu ngam tiggen Ekkilisiyaaji [Cuudi Do'aare]?
- Ngam duuderal koo yaajoral nder kuugal e woodi botee?
- Koo numo; waato ko ndaareten yeeso e hawti e ciryaaiki yimbe leesube ngam wadduki koo heboyki almaajiri'en, koo boo waduki yimbe almaajiri'en?